

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenije in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

U narodnom statutu u Čehoslovačkoj predviđena je kazna od 6 mjeseci do 5 godina zatvora radi pokušaja odnarođivanja.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ROBIJA ZA POKUŠAJ ODNARODJIVANJA

U projektu Narodnog statuta u Čehoslovačkoj predviđena je robija do pet godina za svaki pokušaj odnarođivanja, a kazne su predviđene čak i za one, koji iz koristoljublja iznevire svoju narodnost.

Robija za pokušaj odnarođivanja! To zvuči kao bajka za sve one koji poznaju postupak sa manjinama u drugim državama. Jedan takav zakon može da se stvori jedino u Čehoslovačkoj, u državi koja usprkos svoga teškoga geopolitičkoga položaja već dvadeset godina ulaže sve svoje napore, kako se ne bi iznevjerila onim osnovnim principima, kojima je prožet cijeli čehoslovački narod i na kojima počiva Čehoslovačka republika.

Kada čitamo u raznim listovima vijesti i članke lansirane od izvjesnih agencija protiv Čehoslovačke, dosta da se sjetimo, bez obzira na sve ovo što smo na ovom mjestu do sada pisali o položaju narodnih manjina u Čehoslovačkoj, na taj paragraf koji govori o robiji za pokušaj odnarođivanja. Da se sjetimo toga i da u isti mah promislamo na postupke sa manjinama u nekim drugim državama.

Ima u Evropi u mnogim državama krugova, koji napadaju čehoslovačku vladu, jer da ugnjetava svoje manjine. Da te glasove pobije, Čehoslovačka iznosi brojke o školama, novinama, knjigama itd. koje imaju Nijemci, Mađari i ostale manjine u CSR. Mi mislimo da je to nepotrebno. Efikasnija bi bila jedna uporedba. Neka Čehoslovačka iznese sve ono šta imaju njezine manjine, a uz to neka iznese i položaj raznih manjina u Evropi.

HENLEINOV GOVOR U BRESLAVI

Dok se u Pragu očekuje dolazak Runcimana sa 6 stručnjaka, te se stalno održavaju konferencije, dotle je vodja sudetskih Nijemaca Henlein održao jedan govor u Breslavi koji je zaista simptomatičan za političke prilike vremena.

U okviru velikog njemačkog gimnastičkog sleta u Breslavi održano je »Veće Nijemaca iz inostranstva«. Govorili su predsjednik njemačke sudetske stranke Konrad Henlein, vodja sporta u Reichu Tchamer Osten i ministar za propagandu dr. Goebels. Henlein se u svom govoru zahvalio u ime Nijemaca s one strane granice, za gostoprimstvo na koje u naišli u nacional-socijalističkoj Njemačkoj i gradu Breslavi.

— Kao Nijemci — rekao je Henlein — mi smo navikli da ispunjavamo svoje dužnosti. Iako smo državljani stranih zemalja, ipak ostajemo građani njemačkoga naroda. Zadržani i potreseni stojimo pred ovom Njemačkom, koja je životno djelo Adolfa Hitlera, zadržani i dirnuti preživljavamo djelo konstruktivne volje.

»Kao predstavnik najveće njemačke nacionalne grupe u Evropi najavljujem u prijateljskoj namjeri: Mi svi Nijemci koji živimo u inostranstvu nerazdvojni smo dio njemačkog naroda. Za čovjeka koji je svijetu pokazao primjer njemačkog konstruktivnog djela, za njega biju milijuni njemačkih srca i izvan granica Reicha.«

Talijanski list o talijansko-madžarsko-jugoslavenskoj suradnji u Podunavlju

Povodom posjeta mađarskih ministara rimska »Tribuna« piše o zajedničkoj orijentaciji Italije i Mađarske u Podunavlju, gdje se historijski procesi razvijaju velikom brzinom. Nakon događaja prošloga ožujka smjernice zajedničke talijansko-madžarske politike jasno su ocrtane. Što se tiče Jugoslavije, Mađarskoj je jasno — veli »Tribuna« — da nakon što je uspostavljen mir na Jadranu nema više opasnosti od napetih odnosa između Budimpešte i Beograda zahvaljujući realističkoj politici Stojadinovića, koji u Mađarskoj uživa veliki ugled. U Stojadinoviću gledaju u Budimpešti — veli rimski list — jedinoga jugoslavenskoga državnika, koji bi odnose obiju susjednih država mogao postaviti na korektnu osnovku.

ŠTANUDIČSRMANJINAMA

JEDNAKOST DRŽAVLJANA BEZ OBZIRA NA NJIHOVU NARODNOST — SANKCIJE PROTIV ODNARODIVA NJA — RAVNOPRAVNOST JEZIKA

Politički komitet ministara u Pragu prihvatio je tekst zakona o jeziku i statuta o manjinama. Ti imaju biti podloga za pregovore s predstavnicima manjina. Statut manjina sastoji se iz tri uvodna člana i trinaest paragrafa. Prvi član sadržaje temeljnu i diplomatsku izjavu o čehoslovačkoj politici prema narodnostima, a glasi:

»Da se saaberu odredbe prava narodnosti u Čehoslovačkoj republici, te da se dopune i da se

ponovno osvjedoči volja Čehoslovačke republike za ispunjenje njezine povijesne misije u približenju naroda u duhu demokracije i humaniteta, izdaje se ovaj Statut o narodnostima Čehoslovačke republike.

Prvi paragraf ponavlja već u Ustavu sadržane odredbe

o jednakosti svih državljana, bez ikakvog obzira na njihovu nacionalnost.

U tom paragrafu određuje se da pripadnost određenom jeziku, rasi ili vjeri ne može biti razlog da se netko označi kao državno nepouzdan.

Drugi paragraf govori o uređenju narodnosne pripadnosti i o brizi za mir među narodnostima.

Tu se kaže, da se narodnost u pravilu određuje prema materinskom jeziku. Svaki državljani, kad je navršio osamnaest godina, može pred vlastima izjaviti da se priznae pripadnikom druge narodnosti, nego što je ona, kojoj je do sada pripadao (na temelju navoda oca i skrbnika). Sreski ured kod kojega ta prijava uslijedi, priznat će da dotičnik pripada drugoj narodnosti, nego kojoj bi pripadao prema svojem materinskom jeziku, samo onda, ako svoj materinski jezik ne govori ni u svojoj obitelji ni u privatnom životu, a potpuno vlada jezikom one narodnosti, kojoj želi pripadati.

Nadalje mora sreski ured ustanoviti, nije li priznanje drugoj narodnosti uslijedilo iz koristoljubivih motiva, da se postigne neka prednost. U takvom slučaju ne može se izjava primiti na znanje.

Židovi mogu priznati svoju pripadnost i židovskoj narodnosti.

Treći paragraf govori o kazneno-pravnoj zaštiti narodnosne pripadnosti i narodnosnog mira.

Svako prisilno odnarođjenje je kažnjivo, a isto tako i odnarođjenje podmićivanjem. Tko nastoji, da osobu stariju od osamnaest godina silom ili prijetnjom sklone da pristupi drugoj narodnosti, tko kao zakoniti zastupnik osobe mlađje od osamnaest godina tu prijavi drugoj narodnosti, nego je ona prema njezinom materinskom jeziku,

TKO U SVRHU ODNARODJENJA NJEMU POVJERENU OSOBU POŠALJE U ŠKOLU S DRUGIM NASTAVNIM JEZIKOM, NEGO ŠTO JE NJEZIN MATERINSKI GOVOR, BIT ĆE ZBOG ZLOČINA KAŽNJEN OD ŠEST MJESECI DO GODINE DANA, A U OSOBITU OTEGOTNIM OKOLNOSTIMA ZATVOROM DO PET GODINA. ODNARODJENJE PODMIĆIVANJEM KAŽNJAVA SE KAO PRESTUP ZATVOROM OD 14 DANA DO ŠEST MJESECI, A KOD OSOBITU OTEGOTNIH OKOLNOSTI DO GODINE DANA.

Ostale kazne određene su za one, koji remete nacionalni mir ili osramoćuju druge zbog njihove pripadnosti kojoj narodnosti, jeziku ili rasi.

Paragraf četvrti sadržaje razne odredbe o zaštiti narodnosne pripadnosti. Dijete može biti predano u tuđu njegu samo podesnoj osobi iste narodnosti.

I nadzor nad djecom u tuđoj njezi imade vršiti osoba ili organizacija iste narodnosti. Djeca, školski obvezanici, koja dozvolom školske vlasti bivaju podučavana kod kuće pa ne polaze školu, moraju biti podučavana u njihovom materinskom jeziku.

Paragraf peti radi o razmjernom zastupanju pripadnika pojedinih narodnosti u javnom životu.

Izbori u zakonodavna tijela i u pokrajinske samouprave obavljaju se na temelju proporcionaliteta. Kod određivanja članova u savjetodavne odbore ili kolegije i druge organe javne uprave, ima se također uzeti u obzir nacionalna proporcionalnost.

Novi namještenici u sistematizirana namještenja kod državnih ili po državi upravljenih instituta i poduzeća i kod ostalih ustanova, koje isključivo služe potrebama pučanstva određene narodnosti, imaju se prije svega uzimati iz redova te narodnosti.

Kod uzimanja novih namještenika u sistematizirana namještenja u građanskoj državnoj službi treba paziti, u koliko se tome ne protivi nedostatak sposobnih natjecatelja, da se novi

namještenici namještau prema njihovoj narodnosti u takvom omjeru, koji odgovara broju pojedinih narodnosti u cijeloj državi, u koliko se radi o ustanovama za cijelu državu. U koliko se radi o ustanovama za pojedino područje, ima se taj omjer urediti prema brojnom stanju pojedinih narodnosti u tom području.

U sudbenoj službi stupa na mjesto pokrajinskog okružni viši sud. Gdje uslijed malog broja sistematiziranih službovničkih mjesta ili iz drugih razloga nije moguće održati narodnosni ključ, ima se to nadomjestiti u duhu zakona u drugom sličnom nadeštstvu. Provedene odredbe o tome izdaje vlada i pojedina ministarstva.

Analogna osnovna načela vrijede i za uzimanje namještenika i radnika, nadalje za uzimanje činovnika samouprave i organa javne samouprave.

Šesti paragraf određuje proporciju u javnom gospodarstvu.

U gradovima i srezovima, u kojima se nalaze vjerske, narodnosne i jezične manjine,

moraju određeni iznosi biti upotrebljeni za kulturne i dobrotvorne svrhe tih manjina.

Kod upotrebe budžetskih sredstava za kulturne i dobrotvorne svrhe treba na to paziti, da bez prikraćivanja državnih ili regionalnih interesa, budu kulturne i dobrotvorne institucije manjina dotirane prema istim načelima kao one pripadnika čehoslovačke narodnosti. Državne nabavke u inozemstvu moraju se po najvećoj mogućnosti tako razdijeliti, da pripadnici pojedinih narodnosti participiraju na sveukupnoj svoti prema ključu pučanstva. Radi li se o radovima ili o dobavama sasvim lokalnog ili regionalnog omjera, tada treba dati prednost natjecateljima iz dotičnog mjesta ili dotičnog kraja, ako su u bitnosti isti omjeri cijena i kvalitete. U krajevima i mjestima s mješovitim jezikom treba uzeti obzir na nacionalnu pripadnost pučanstva, a isto tako

treba paziti da li poduzetnici zaposluju pripadnike svih narodnosti, kako bi se na taj način doprinijelo približenju pojedinih narodnosti i nacionalnom miru.

Te se odredbe ne odnose na narudžbe dane državnim poduzećima ili poduzećima, kod kojih država sudjeluje s jakim kapitalom, niti na dobave za obranu od zračnih napadaja. Od državnih dobava isključen je u načelu isključivo onaj natjecatelj, koji je povrijedio odredbe o narodnosnom statutu, ili koji u svojem poduzeću provodi narodnosno proganjanje ili dozvoljava ili trpi da se u njegovom poduzeću remeti nacionalni mir.

U sedmom paragrafu određuje se proporcija u sveukupnom školstvu.

Svaka narodnosna manjina ima pravo na toliko škola, koliko joj pripada prema ključu pučanstva.

Srednje školstvo i visoko školstvo nacionalnih manjina ima se tako izgraditi, da prema broju pučanstva odgovara onomu Čeha i Slovaka.

Osmi paragraf nosi naslov: »Narodnosna samouprava u školstvu«.

U školskim općinama i školskim kotarima Češke i Moravske Šleske imaju se postaviti mjesna školska vijeća i sreski školski odbori odijeljeno prema nastavnom jeziku. U svakoj zemlji bit će uredjeno zemaljsko školsko vijeće s nacionalnim odjeljenjima i nacionalnim upravnim senatima. Pojedine odredbe sadržaje zakon o zemaljskim školskim vijećima. Pedagoški nadzor vršit će nadzornici iste narodnosti.

Deveti paragraf sadržaje pitanje odredbe o nacionalnoj samoupravi u narodnoj izobrazbi.

Ostale odredbe posvećene su narodnoj samoupravi u zemaljskim prosvjetnim vijećima, u Sveopćem osiguravajućem zavodu, u Centralnoj banki čehoslovačkih štedionika i u Uredu za hmelj.

Dok je do sada samo parlament ili senat s apsolutnom većinom mogao odlučivati o sazivu Ustavnog sjedišta, ubuduće pripada to pravo pedesetorici narodnih poslanika i dvadesetpetorici senatora. Pobijanje kojega zakona kao protivnog ustavu može uslijediti samo šest mjeseci nakon njegovog obnarodovanja.

ZAKON O JEZIKU

U saobraćaju između državnih ureda i općina, kojih je uredovni jezik drugi nego čehoslovački

ima se u pravilu upotrebljavati samo jezik manjine. Odgovara li to stanju stvari ima se pisati dvojezično.

Zakon o jeziku odnosi se i na državna poduzeća, što do sada nije bio slučaj. Kod takovih poduzeća, naročito u stručnom i trgovačkom prometu, ima se upotrebljavati u saobraćaju sa strancima jezik svih manjina.

Unutarnja školska uprava, do sada vodjena na češkom jeziku, vodit će se ubuduće na nastavnom jeziku.

Zakon o jeziku obećava i novu jezičnu odredbu, naime da se kod kvalificiranja činovnika, što se jezika tiče, neće uzimati obzir samo na državni jezik nego i na druge.

MISIJA LORDA RUNCIMANA

Medjutim u tom međuvremenu objavljivanja sadržaja narodnog statuta, došlo je do odluke o odašiljanju lorda Runcimana u Čehoslovačku. Lord Runciman je bivši engleski ministar trgovine i poznati političar, i on će imati tamo misiju istražne naravi (»investigator«), a bit će i posrednik (»mediator«) između čehoslovačke vlade i Sudetskih Nijemaca u sporu i traženju rješenja.

Runcimanova misija želi se u Londonu prikazati na jedan prilično originalan način: — ne kao posredništvo Engleske, nego kao posredništvo iz Engleske. Ma da je engleska vlada sama došla na to, da pošalje takvu misiju u Prag, i ma da je Chamberlain u Donjem domu tu misiju najavio, on u isto vrijeme naglašava, da britanska vlada nema u Runcimanovoj misiji nekog direktnog udjela. Runciman je, naodno, nezavisan od engleske vlade, on nije delegiran i on nije ovlašten, da u ime engleske vlade bilo što predlaže ni čehoslovačkoj vladi ni Sudetskim Nijemcima, nego samo da im kao iskusan i nepristran političar i državnik savjetuje. Interesantno je i to, da engleska vlada ne će s njime direktno komunicirati.

Kada je došlo do te odluke da se Runcimano pošalje u CSR službeni čehoslovački novinski ured je saopćio 29. jula, da svi objelodanjeni izvadci ne daju točnu sliku, jer cjelina nacrtu o narodnosnom statutu, jezičnom zakonu i upravnoj reformi, nije još sasvim izradjena, budući da pregovori sa strankama koje predstavljaju pojedine narodnosti nisu završeni. Na taj način je ostavljena mogućnost, da se Runcimanovo posredovanje praktično odrazi.

PESIMIZAM FRANCUSKE ŠTAMPE POVODOM MISIJE LORDA RUNCIMANA

Informacije nekih francuskih listova o ciljevima njemačke vlade prigodom aktivnog britanskog posredovanja u obliku Runcimanove misije dosta su pesimistične. — Tako »Oeuvre« tvrdi, da se Berlin nada, da će Čehoslovačkoj biti nametnuto preuredjenje na federativnoj bazi, po kojem bi sudetsko područje kao cjelina bilo izuzeto iz upravnih i dapače iz redarstvenih ingerencija Praga, premda bi središnja vlada zadržala vodstvo vojske i vanjskih poslova. A kako bi u njoj imali sjediti predstavnici sudetskog područja koji po nacionalističkoj stranačkoj hijerarhiji imaju svoje vodstvo u Berlinu, to bi zapravo Berlin dobio uvid i utjecaj na čs. vanjsku i obrambenu politiku. Ovo i predaja sudetskog područja, na kojem se nalazi jedini mogući pojas obrambenih utvrda, oslabio bi obrambenu vrijednost Čehoslovačke i prisililo je prije ili poslije na nupuštanje saveza s Francuskom i Rusijom i prihvatanje neutralnosti, koja bi značila podložnost Reichu. »Jour« također javlja iz Berlina, da je njemački cilj, da Čehoslovačka prizna, da u njoj postoji njemačko područje, tako kao što je Schuschnigg u sporazumu od 11. srpnja 1936 morao priznati, da je Austrija dio njemačkog naroda. Isti list javlja, da je na gimnastičkom sletu u Breslau ministar dr. Frick u nazočnosti 30.000 sudetskih gombaća, kojima je praška vlada dala putnice da podiju na slet (što zacijelo nije dokaz »ugnetavanja« te manjine, jer na pr. Poljska nije dopustila svojim Nijemcima da posjete taj slet) upotrebljavao izraz »Sudetska Njemačka«, što je doduše iz teksta objelodanjenog od službene agencije izostavljeno.

PREGLAD DOGAĐAJA

Prijestolonasljednik na Rijeci

Rijeka, 31. jula 1938. Danas poslije podne stigao je na Rijeku talijanski prijestolonasljednik Umberto Savojski. Dovezao se je sa ratnim brodom »Vittorio Alfieri« i pristao na pristanište Sv. Marka sa motornim čamcem. Samom svečanom činom dočeka prisustvovala je kopnena vojska i mornarica, te masa svijeta a naročito žena, koja ga je pozdravljala. Produžio je put pješke do trga »Regina Elena« gdje je sjeo na svoj automobil i produžio put za Opotju. Prolazeći pješke bio je naročito lijepo pozdravljen od djece zabavišta »Colonie Marine« smještene u Vili Italia na Kandridi, koja su ga dočekala porredana na samom korzu, mahajući mu sa zastavicama.

Resen spor med Rusijo in Japonsko

Z Daljnega vzhoda prihajo vznemirljive vesti o resnih spopadih med Japonci in Rusi. Strategijsko zelo važnega hriba Čang-Ku-Feng so se Rusi polastili na podlagi nekih dogovorov med Rusijo in Kitajsko, Japonci pa tega nikakor nočejo priznati. Po grožnjah so Japonci prešli na dejstva in so Ruse res preganali z omenjenega hriba. Takoj nato pa so se Rusi revanžirali in ga ponovno zasedli ter prizadeli Japoncem znatne zgube. Iz dosedanjih vesti še ni mogoče razbrati točno težino teh dogodkov. Baje so ta spor precej povzročile japonske vojne sile, stacionirane na Koreji, ki so precej samosvoje. Japonska sama precej zakriva ves dogodek in hoče spor čimprej omiliti, da ne bi trpela njena akcija na Kitajskem.

MALE VIJESTI

— Barcelonska vlada privallita je britanski plan o povlačenju stranih dobrovoljaca uz slijedeće ograde: da se plan odnosi na nedovoljan broj zona koje su predviđene za transport dobrovoljaca; prema len je broj kategorija dobrovoljaca, koji moraju napustiti Španjolsku; kontrola nad evakuacijom mora se proširiti i nad morem i zrakom. Stranci u Španjolskoj legiji stranaca moraju također da se evakuiraju, a pod povlačenje morao bi pasti i strani ratni materijal.

— Izvoz pšenice u Italiju. Prema beogradskim vijestima tokom pregovora s Italijom za izvoz jugosl. pšenice ponudjen je Italiji kontingenat od hiljadu vagona sa plaćanjem u devizama.

— Porast rudarske proizvodnje u porastu. Što pokazuju podaci za prvo polugodište 1938 (u zagradi 1937): proizvodnja gvozdja 555.000 (446.000) t; olovne rude 31.300 (27.100) t; cinkove rude 89.600 (83.700) t; živine rude 101.000 (88.700) t; pirita 455.000 (454.000) t; sumpora 186.000 (167.200) t; goriva 1.110.500 (930.000) t; bauksita 211.000 (170.000) t.

— Mednarodna zveza pisateljev za obrambo kulture ima te dni kongres v Parizu. Predsednik kongresa je pisatelj Theodor Dreiser, pisec »Ameriške tragedije«. Med govorniki je bil tudi znanj češki pesnik Vítězslav Nezval.

— Papa Pio XI. održao je govor pred učenicima organizacije De Propaganda Fide u kojem je ustao protiv rasističke teorije i pretjeranog nacionalizma te istaknuo univerzalni karakter katoličke crkve.

— Željezo iz morskog pijeska. Italija oskudijeva na željeznoj rudi. Zato se sad u velikim troškovima čine pokusi, da se dobije željezo iz morskog pijeska. Naime, na nekim dijelovima talijanske obale nanijelo je more veće količine pijeska, koji sadržaje čestice željeza, pa se one izlučuju magnetskim putem. — Sukno bez vune kruh bez pšenice, mast bez životinja, to su sve izumi nekih poslijeratnih država.

— Između Poljske i Čehoslovačke čine se novi napori na zbliženju obiju slovenskih zemalja. Za zbliženje se naročito zalaže poljska i čehoslovačka demokratska štampa.

— Veliki talijanski manevri održavaju se ovih dana u Abruzzima.

— Dr. Theodor Hentschen došao je s 48 visokih funkcionera Gestapo-a u Rim, da reorganizira talijansku policiju.

— Mussolinijev 55. rođendan nije samo svečano proslavljen u Italiji, već i u Njemačkoj, gdje štampa posvećuje mnogo pažnje svečaru.

— Vrhovni jerusalemki muftija Emin El Husejni je inicijator terorističke organizovane akcije u Palestini. Kao vjerski i politički vodja Arapa on rukovodi borbom protiv Engleza i Židova, ma da se nalazi izvan granica Palestine. Atentati bombama u Jerusolimu se nastavljaju usprkos svih preventivnih mera engleske policije i vojske

Preokret v Španiji

Zadnje dneve prihajajo poročila s španske fronte, ki potrjujejo, da so vladne čete prešle v ofenzivo na fronti ob dolnjem Ebru in pri Teruelu. Na Ebru se je vladnim četam posrečilo postaviti na reki v teku šestih ur pet pontonskih mostov, za kar je potrebno normalno celih 24 ur. S tem so prekanili nacionaliste in prešli reko s 50.000 možmi, tanki in artilerijo. Zadnje vesti še vedno pišejo o napredovanju vladnih čet. Velike borbe in Francova protiofenziva so sedaj v teku.

Italijanska agencija Stefani je objavila 2. t. m. nov spisek italijanskih zgub v Španiji. V borbi med Teruelom in Baracasom je padlo 27 častnikov in 1846 legionarjev. Ranjenih je bilo 1473 legionarjev, zgubilo se jih je 204.

SVJETSKI KONGRES PROTIV RASIZMA I ANTISEMITIZMA U PARIZU

22, 23 i 24 jula održan je u Parizu međunarodni kongres Svjetskog saveza protiv rasizma i antisemitizma. Kongres je, u prisustvu mnogih stranih diplomata, formalno otvorio francuski ministar vanjskih poslova g. Georges Bonnet. Mnoge delegacije iz evropskih, sjeveroameričkih i južnoameričkih zemalja, a i iz drugih dijelova svijeta, učestvovala su ovom kongresu. Bile su zastupane sve rase i sve vjeroispovjesti. Kongres je zasjedavao u Maison de Mutualite.

Rumunjska manjina u Jugoslaviji pokreće svoj list

Medju prvacima Rumunja u Banatu pokrenuta je akcija za pokretanje jednog lista na rumunjskom jeziku. Novi list koji će, kako se tvrdi, uskoro izaći iz štampe, pretresat će politička, kulturna, socijalna, društvena i književna pitanja rumunjske manjine u Jugoslaviji. — Pet rumunjskih novčanih zavoda koji posluju u Vršcu, Kovinu, Vladimirovcu, Banatskom Novom Selu i Uzduinu na posljednjem sastanku pretstavnik tih banaka, donijeli su zaključak, da osnuju sindikat, koji će imati cilj da kapital, koji ovim bankama stoji na raspoloženju u što većoj mjeri stavi na raspoloženje rumunjskoj manjini u Jugoslaviji.

NIJEMCI U VOJVODINI DOBIVAJU POLJOPRIVREDNU ŠKOLU

»Vrbaser Zeitung« i odžačka »Die Woche« donose poziv Saveza njemačkih kreditnih i privrednih zadruga, u kome se njemački zemljoradnici pozivaju da svoje sinove upišu u novu njemačku poljoprivrednu školu, koja ima da se otvori u Novom Futogu oktobra mjeseca. Nastava u toj školi bit će u potpunosti saglasnosti sa propisima za ostale poljoprivredne škole i trajat će dvije godine. Učenici će biti nastanjeni u posebnom internatu. Potrebno je da se za školu prijavi bar 50 učenika.

— Zbog ponovnog bombardiranja britanskih brodova u španjolskim vodama od strane Francovih aviona izdala je engleska vlada svom agentu u Burgosu posebne instrukcije u cilju najoštrijih protesta.

— Prema posljednjem popisu stanovništva u Italiji vidi se i ovo: da 47,49 posto pripadaju industrijskim radnicima, 8,2 posto trgovini, 3,8 posto saobraćaju, 0,2 posto osiguravajućim društvima.

— Bivši austrijski kancelar dr. Schuschnigg nalazi se još uvijek interniran u Beču u štabu tajne njemačke policije i neće biti izveden pred sud.

— Prije septembra mjeseca nema novih konkretnih pregovora između vlade ČSR i Henleina. Ier će u augustu mjesecu Rumciman putovati po ČSR i sakupljati podatke.

— Njemačka štampa osuđuje publiku koja je prilikom ličnih sezonskih rasprodaja pretežno kupovala kod židovskih trgovaca.

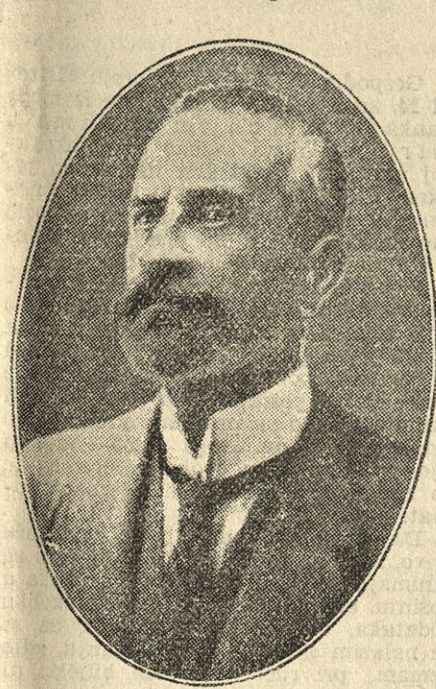
— Dopisnik britanskih listova »Opserver« i »Christian Monitora« dr. Kremona istjeran je iz Italije. On je kac Englez živio 16 godina u Rimu.

— Sva njemačka štampa komentira sa velikim ogorčenjem pitanje laburističkog poslanika Mantedgea koje je u Donjem domu postavio: »da li novi britanski aeroplani mogu ponijeti 40 bomba do Berlina?«

— Sastanak talijansko-jugoslavenskog trgovačkog odbora. Prema vijestima iz Rima sastanak talijansko-jugoslavenskog stalnog trgovačkog odbora održat će se početkom kolovoza u Rimu. Tokom zadnjih mjeseci učinjene su izvjesne konstatacije, zbog kojih je potreban ovaj sastanak a s druge strane došlo je do nekih novih momenata u Podunavlju i srednoj Evropi nestankom Austrije kao samostalne države, koja je bila jak faktor u vanjskoj trgovini Italije i Jugoslavije, pa i to iziskuje što jači razvoj trgovačkih odnosa između Italije i Jugoslavije

ODLOMCI IZ NAŠE ZGODOVINE

Dr. Tumova teorija o naselitvi Slovanov na Kras in v Istro

Dr. Henrik Tuma

Obiljubili smo že, da bomo o priliki prinesli v našem listu dr. Tumovo teorijo, bolje domnevo, o naselitvi Slovencev in Hrvatov v teh krajih od nekda. Že v začetku moramo omeniti, da je Tumovo mišljenje o tej stvari za zgodovinarje le eden izmed poskusov dokazati neko novo teorijo v zgodovini, ki je sicer v bistvu za većino znanstvenikov ovržena. Smatrajo jo le kot zanimiv doprinos človeka, ki se je trudil, da bi bolj iz nacionalno-vzgojnih, kot pa znanstvenih motivov, dokazal nekaj, kar je v nasprotju z dosedanjimi zgodovinskimi znanstvenimi ugotovitvami. Dr. Tuma se je namreč postavil pri tem vprašanju na stališče, da so naši zgodovinarji črpali svojo vzgojo in znanje le iz nemških knjig in jo poslušali le iz nemških ust ter so se ves čas vzgajali le pod nemškim duhom. Ta pa je bil slovanstvu vedno nasproten. Trdi dalje, da se je le malo kdo skušal osvoboditi tega vpliva in stopiti na samostojno pot raziskovanja. On je sicer to storil, toda je morda zašel, zlasti ker ni bil v tej stroki doma, nekoliko v pretravanje in tudi često na polje nekoliko laičnih razmotiranj in temeljnih ugotovitev, na katerih je gradil kasneje svojo teorijo.

Glede trditve večine zgodovinarjev, da so se Slovenci in Hrvati naselili v krajih, kjer sedaj bivajo in še drugod, pravi Tuma, da o tej zaposedbi Krasa, Trsta in severne Istre po Slovincih, srednje in južne Istre po Hrvatih, zgodovina ne ve ničesar. O tem ni nikakega zgodovinskega vira, ki bi tak slučaj — omenjal in iz katerega bi se vsaj lahko sklepalo na kaj takega. Iz te svoje temeljne trditve razvija dr. Tuma svojo domnevo dalje in pravi: Od prvega stoletja zgodovina ne omenja več ilirskih in keltskih plemen, ki so, tudi po italijanskih trditvah bila naseljena po vsej vshodni in severni jadranski obali. Na spodnjem Krasu in Istri je prebivalo ilirsko-keltsko ljudstvo Japidov ali Japodov. V okolici Trsta so se ti delili v štiri rodove: Monokalene, ki so prebivali v spodnji, Katala v zgornjem, Subocrine v okolici Trsta in Saurine v severni Istri. Te so v drugem stoletju podjarmili Rimljani. Imena Monokaleni in

Katali so grškega izvora. Ime Subocrini, pa je umetno sestavljena latinska beseda: sub Ocra — pod Krasom (bivajoči); o Saurinih pa se dr. Tuma točno ne izraža. Trdi le, da mora beseda imeti slovenski izvor, ter je ni mogoče razložiti iz grškega ali latinskega jezika. Ocra je mogoče grško ime. Po svojem korenu cr — kr, je v zvezi tudi z današnjim korenem besede Kras. To ime se sreča po vseh hrvatskih in slovenskih krajih in pomeni kamenito, razpokano pokrajino, kar tudi povsod odgovarja zunanjemu licu kraja. Ocra, ki pomeni današnji Kras, je iz jasnih poročil rimsko-grškega geografa Strabo-a točno in trdno določena. On opisuje trgovinsko pot od Ogleja proti severovzhodu: pot se dviga po nizkih delih Okre, ki sega do vznožja Montes Albii... s tem imenuje Okro Kras, pod Montes Albii pa je imenovano 1000 do 1.400 m visoko predgorje Alp, danes Trnovo, Hrušica in Nanos.

Beseda Subokrini je le pol razumljiva beseda in naj bi označevala stare prebivalce okolice Trsta, to je one, ki prebivajo pod Krasom. Zgodovina omenja prvič slovenske vojne in roparske čete v Istri v l. 1602—1604. Dr. Tuma pa trdi, da s tem nikakor še ni dokazano, da bi te čete oz. trume, prišle v te kraje za drugimi ljudstvi in jih zasedle. Zgodovina stare in srednje stare dobe, je v glavnem kronika bojev, ropov in vojskovodij. Tudi za Slovence in Hrvate velja isti način poročil kot za Germane in stare uralske tatarske horde. Zgodovinsko odlična dejstva so torej do tedaj: prvič, da se Slovenci pod vodstvom Avarov kot vojne in roparske čete koncem 6. in v začetku 7. stoletja pojavijo v Istri in zopet zginejo, drugič, da je bil Trst sprva po rimskih, kasneje po bizantinskih in končno v 6. st. tudi po germanskih četah zaseden in tretjič, da Slovenci kot počeželsko ljudstvo Istre v l. 804 prvič jasno stopijo na plan, oz. da se tedaj po prvem jasnem i verodostojnem zgodovinskem poročilu govori o njih kot prebivalcih v Istri. Seveda poleg latinskih kolonov. Tega leta so se namreč pritožila istrska latinska kolonska mesta pri Karlu Velikem proti princu Ivanu, češ da je on naselil v njih okolici slovenske kolone, ki vedno bolj izpodrivajo Latince in silijo do mestnega zidovlja in čez. O kaki kompaktni naselitvi rimskih kolonov v Istri do danes nimamo nikakega vira. Je pa iz tega poročila sklepati, ko govorijo o izpodrivanju, da je bilo ozemlje po Slovincih in Hrvatih že stalno naseljeno in da so se ti množili in tako pričeli siliti vedno bolj proti mestom. Prvi dokaz temu bi bilo tudi to, da so cesto ki je vodila iz Pazina v Poreč in do morja imenovali »Via Sclava«, Lonjer pri Trstu pa »Villa Sclavorum«. Jezik istrskih kolonov v mestih je spadal k furlanski grupi. Tuma končuje: tako lahko iz socioloških in zgodovinskih razlogov trdimo, da je Istria bila od nekdaš naseljena od slovenskih oz. hrvatskih prebivalcev, da pa so jih iz mest vladali rimski koloni. V istrskem in tržaškem dialektu ni niti najmanjših jezikovnih sledov ilirščine, ali keltščine, pač pa je mnogo slovenskih besed, zlasti pa jezikovnih korenov. Subocrine v okolici Trsta moramo smatrati kot Slovence in pomen besede sub Ocra — pod Krasom, odgovarja še danes pomenu Brežani, t. j. oni ki prebivajo na bregovih Krasa.

To svoje razmotravanje je dr. Tuma objavil leta 1918 v 8 in 9 številki socialno demokratske revije »Der Kampf« v razpravi s podnaslovom »Trieste«.

LETAK PROTIV RASIZMA U RIMSKIM ŽUPAMA

Havas javlja iz Rima, da je u pojedinim rimskim župama dijeljen letak, koji predstavlja reakciju na službena saopćenja u rasnom pitanju. U tom se letku veli medju ostalim, da crkva želi informirati vjernike o novoj vrsti idolopoklonstva, koje kršćanskoj Evropi prijeti u najvećoj mjeri otpadom od vjere i barbarstvom.

»Kršćaninu ne vrijedi čovjek zato, što je velik, lijep ili plavokos, kršćanin se osvrće samo na plemenitost duše! Novi nauk o krvi može samo urediti mržnjom, ratom i progonima«.

Trgovina između Jugoslavije i Italije nazaduje

»Jugosl. Lloyd« donosi: Jugoslavenski izvoz u Italiju u prvom polugodištu ove godine pao je za 78,6 mil. din. prema lani ili za 31,5 posto, a isto tako je pao i uvoz iz Italije za 41 mil. din. ili 16,8 posto. Italija je lani bila na 4 mjestu jugosl. izvoza, a ove godine je dospjela na 7 mjesto i za Jugoslaviju je pasivna. Sama trgovina s Italijom izgleda u posljednje tri godine ovako (u mil. din.):

I. polug.	izvoz	uvoz	saldo
1936	32,2	0,3	+ 31,9
1937	249,7	246,8	+ 2,9
1938	171,1	205,5	- 34,4

HITLEROVA ČESTITKA MUSSOLINIJU

Berlin, 29. srpnja. (DNB). — Pri godom 55. rođendana Mussolinija 29. jula poslao mu je Hitler ovaj brzojav:

»Duce, na Vaš današnji rođendan srdačno Vas se sjećam s iskrenim željama za Vaše lično dobro i za Vaš rad, koji služi istovremeno veličini Italije i miru Evrope. Proslavite ovaj dan u gordojoj svijesti učinjenih djela i veličini fašističkog imperija. Toga su dana moje misli uz Vas. Ja sam zadovoljan, što smo u godini života, koju ste tek završili i koja je tako plodonosna, učvrstili osovinu Rim—Berlin i naše prijateljstvo, našim boravkom na tlu Vaše države živio Duce! Vaš Adolf Hitler.«

Talijanski kapital u Bosni

»Obzor« donosi: Šumska direkcija u Sarajevu podnijela je prijavu kot. poglavarstvu protiv poznate talijanske drvarske tt. Fertrinelli u Svjetlini, da je posjekla bez dozvole 1000 prostornih metara drveta u šumama na granici sarajevskog i rogatičkog kotara. Za ovaj prekršaj predviđa se globa od četvrt milijuna dinara. Medjutim tt. Fertrinelli se sprema da likvidira i da posvema napusti naše krajeve. Tvrtka je porušila 3 km svoje šumske željeznice

SEDAMDESETGODIŠNJICA L. KRIŽA

Lacko Križ 1907 god.

Zagreb, 4. VIII. — Sokolska izložba u Pragu za vrijeme velebnog jubilarnog desetog sokolskog sleta, naročito izložba jugoslovenskog sokolstva bila bi nepotpuna, kad na njoj ne bi bilo dokaza o sokolskom djelovanju u Julijskoj Krajini. U našem je listu bio iznašan historijat statistika, učinci i rezultati tog djelovanja. U jugoslovenskom paviljonu na izložbi tražili smo dokaze tog iznašanja. I našli smo ih, malo dođe, ali ipak su bili ondje, na upadnom mjestu, baš u sredini prema ulazu. Stare zastave sokolskih društava u Gorici, Ilirskoj Bistrici i Volosko-Opatiji, fotografije odbora, pojedinih funkcionera, vježbača i članova, članske iskaznice, pozivi, razglednice. Narodnosna zemljopisna karta Julijske Krajine sa zeleno označenim mjestima sjedišta sokolskih društava. Kraj te karte bijeli svileni trak sa zlatnim već potamnjelim izvezenim natpisom »Prvi istarski Sokol u Puli«.

Taj me se je trak nekako najviše dojmio. Ne samo po oznaci koju je nosio da je bio naš nego po uspomeni na začetak nacionalnog budjenja i djelovanja u najjužnijem dijelu Istre. Pred ravnih 40 godina. Četrdeset je godina od osnutka Prvog istarskog sokola u Puli, koji se kasnije nazvao Hrvatski sokol u Puli.

Kad sam promatrao onaj trak pomišljao sam i na one koji su sokolsko društvo osnovali. — Pokretač, utemeljitelj i onaj koji je tada taj trag kao starješina nosio još je i danas među živima u sedamdesetoj godini života, ali još uvijek čil i zdrav, — pun svježeg humora, jasnog pogleda i energičnog nastupa. To je Lacko Križ.

Za Lacka Križa mogli bismo reći da je bio protagonista nacionalnog zbivanja u Istri, da je bio baluard naših prava. To bi bila profesionalna konstatacija onoga koji registrira imena javnih radnika. — pred jedno deset godina stari barba Jakov Vidulin, jedan od rijetkih starih pismenih ljudi iz Kanfanarštine rekao mi je: — »Da mi je samo prije smrti doći u Zagreb i vidjeti barba Matu (t. j. dra Laginju), dra Cukona i Križa. To su ta tri imena, koja su stvarala zbivanja nacionalnog života u južnoj Istri. I dok su prva dvojica radili i djelovali u Istri, gdje su se rodili, Lacko Križ je po svojem nacionalnom osjećaju, preselivši se iz Hrvatske ušao u istarski narodni posao i pokorio se odlukama narodnog vodstva i išao na posao onamo, kamo ga je vodstvo odredilo.

Kao 19-godišnji mladić došao je 1888. godine iz Hrvatske u Trst. Odmah se je upisao u sva slovenska društva u Trstu: »Slavjansku čitaonicu«, »Tržaški sokole«, družbu Sv. Ćirila i Metoda« i »Edinost«. Već druge godine t. j. 1889. bio je izabran za tajnika političkog društva »Edinost« i od tog doba datira njegov javni nacionalni rad. Trščani su bili sa mladim Križem oduševljeni. Nitko nije ni mislio da on nije Slovenac.

U to vrijeme bilo je u Trstu stjecište svih istarskih prvaka. Tu se pravio plan za buduću rad. Narodno vodstvo je odlučivalo, gdje koji javni radnik ima da se nastani i djeluje u Istri.

Križ je bio određen za direktora Vinarske zadruge. Nikoga se nije pitalo, hoćeš, nećeš, niti je tko prigovorio. Parola je bila: narodna te dužnost zove, moraš da se pokoriš. Pokorio se i Križ i otišao u Pulu, a kao najmućniji uložio je sav svoj imetak od 15.000 forinti u Zadrugu.

Lacko Križ znađe da priča interesantne slike u radu Vinarske zadruge: napadaji protivnika, bojkot radnika, zabrana prevoza vina itd. Ali Križ po prirodi bistar, pokazao je na tom polju sav svoj organizatorski duh i još više ličnu odvažnost.

On se nije ograničio samo na gospodarsko djelovanje. Kako spomenusmo g. 1897. udara temelje »Prvom Istarskom

HRVATSKA NAUTIČKA ŠKOLA U MALOM LOŠINJU

Gospodin P. P. je u 28. broju »Istre« od 14. srpnja 1938. požalio, što iz mog članka o »Srednjim školama u Istri« nije ništa saznao o projektiranoj nautici s hrvatskim nastavnim jezikom u Malom Lošinj, o kojoj je našao i u slovenskom prijevodu priopćio ono malo, što o njom piše Cottone-ova »Storia della scuola in Istria«.

Prikazujući srednje škole u Istri samo u osnovnim linijama neposredno prije svjetskoga rata, za vrijeme samoga rata i prvih godina pod Italijom bilo mi je glavno pokazati, koje su srednje škole doista postojale, koje su od njih ukinute i kako su preostale preuređene i danas uređene. Stoga nema ondje ni riječi o lošinskom projektu, premda je on zanimljiv i meni prilično dobro poznat.

Da se ispravi ono, što Cottone kaže krivo, i da se udovolji želji onih, koji se zanimaju za pitanje hrvatske nautike u Lošinj, evo po mome sjećanju nekoliko podataka, koji bi bili potpuniji, da se ne nalazim slučajno na ljetovanju, gdje nemam pri ruci nikakvih bilješki ni pomagala.

Kraljevski prvi inspektor u Puli Carmelo Cottone je napisao o projektu hrvatske nautike u Lošinj tri neistinite se ona imala otvoriti pri kraju »oslobodilačkoga« rata u školskoj godini 1918.-19., niti je austrijska vlada bila odlučila, da otvori hrvatske paralele, niti je itko pomišljao na to, da nautičku školu talijanskoga jezika u Malome Lošinj zamijeni nautička škola hrvatskoga nastavnoga jezika.

Austro-ugarska monarkija je na Jadranu podržavala pet zavoda za odgoj i naobrazbu pomorskih kapetana trgovačke mornarice. Od toga je jednu nautičku akademiju u Bakru uzdržavala hrvatska vlada u Zagrebu, a ostala su četiri zavoda bila pod austrijskom upravom u Beču: trgovačka i pomorska akademija u Trstu i nautičke škole u Malom Lošinj, Dubrovniku i Kotoru.

Sve su ove škole bile organizirane više manje jednako bez obzira na vanjski naslov.

Tako je i lošinska nautika — jedna od najstarijih, jer joj temelje udariše hrvatski svećenici još u polovini 19. stoljeća —

imala u posljednjem deceniju prije rata tri (viša) stručna i dva (niža) pripravnika razreda.

Dok su u Malom i susjednom Velikom Lošinj po nepravdi postojale samo talijanske osnovne škole, učenici su bez velike muke prelazili u malološinsku nautiku talijanskoga jezika, no prilike su se u tom pogledu promijenile s temelja, otkad su u ona dva grada procvale hrvatske pučke škole Družbe sv. Ćirila i Metoda, koje su opravdano bile zabrinute za budućnost onih svojih apsolutenata, koji su nastavljali nauke na nautici u talijanskom jeziku.

Lošinska je nautika imala uvijek malen broj učenika, po desetak u svakom razredu, a polazili su je gotovo isključivo domaći sinovi lošinskoga i kvarnerskih otoka. Ne olakša li se pristup u školu također djeci drugoga nastavnoga jezika, moglo bi s vremenom doći i do zatvaranja same nautičke škole radi nestašice polaznika.

To je trebalo spriječiti u kulturnom i gospodarskom interesu Lošinja bez obzira na nacionalnu i političku boju stanovništva. Prema tome se sasvim prirodno moralo s pomoću hrvatskih paralelaka misliti na spasavanje staroga zavoda, koji bi zbog nepoštivanja elementarnoga prava hrvatske većine bio zakrčljao, a možda i propao.

To su glavne misli, koje su u glava hrvatskih rodoljuba u Malom Lošinj porodile godine 1913. akciju, da se školske godine 1914.-15. — dakako s dopuštanjem bečke vlade, jer se bez odobrenja vlade nigdje i nikada ne otvaraju škole — otvori prvi razred

Sokolu u Puli, sakuplja u organizuje omadinu, koja se odnarođivala. Pozivlje i osigurava opstanak činovnicima, obrtnicima i radnicima iz Hrvatske i tako jača naše teške pozicije u Puli.

Osniva u Sokolu diletantski odsjek, Tu je okupio mlade talentirane glumce: Tkalec, Grugavečku, Veselinović, supruge Babić, Gradiš, Pfeifer i mnoge druge. Nezaboravna gostovanja Fijana, Ružičke Strozzi, Markovića itd.

Njegov rad ide i dalje. Koncem godine 1907. osniva Narodnu Radničku organizaciju u Puli, koja već druge godine opstanka broji preko dvije tisuće članova. Pod njegovim vodstvom naši radnici pobjeđuju na izborima za arsenalnu bolničku blagajnu i Zavoda protiv nezgoda. Nove uprave ovih socijalnih ustanova daju najbolje plodove. Kada talijanski socijalisti-patrioti sazivlju javnu skupštinu na »Merkatu«, ta skupština svršava strahovitim porazom za

pripravnoga tečaja za nautičku školu kao privatni zavod hrvatskoga nastavnoga jezika. Je li ta misao nikla u glavi oštromnoga Kvirina Kozulića, mnogo-godišnjega učitelja pomorskoga prava u lošinskoj nautici i narodnoga zastupnika na istarskom saboru, ili marljivoga meteorologa, isluženoga profesora lošinske nautike i narodnoga zastupnika na istarskom saboru Ambroza Haračića ili vevrijednoga lošinskoga župnika i nautičkoga katehete dra. Klementa Kvirina Bonefačića, današnjega biskupa u Splitu, nije mi poznato, ali je sigurno, da su oni bili glavni pokretači te akcije.

Za nju je bez sumnje znala i Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru u Opatiji, jer su školstvo u Istri uopće a onda i budućnost njezinih pučkoškolskih apsolutenata naročito u većim naseljima bili i te kako važna briga njezina. Njezin predsjednik profesor Vjekoslav Spincić je bio ujedno narodni zastupnik hrvatskih izbornika Kvarnerskih otoka na carevinskom vijeću u Beču, pa je kao takav bio bez sumnje upućen u stvar, koja se nije mogla izvesti u Lošinj bez znanja bečke vlade.

Nije bilo ni pomisli o hotimičnom ukidanju talijanske nautike na korist hrvatske. Da se pomogne hrvatskoj mladeži i pojača stari zavod, snovalo se samo o otvorenju dvaju pripravnih razreda s hrvatskim nastavnim jezikom, koji je pored talijanskoga pokrajinski jezik u Istri i brodski jezik na Jadranu.

U nautički tečaj (tri stručna razreda) nije se kanilo dirati, pače je i talijanska (dvorazredna) pripravnica imala ostati netaknuta. Koja bi uopće šteta ili nevolja mogla ili trebala nastati za talijansku nautiku u Malom Lošinj, kad bi se za nju bilo otvorilo nekoliko pripravnica bilo u kojem jeziku pučanstva ili bilo u kojem mjestu njezina područja?

Nautička pripravnica bijaše i onako škola za nuždu, kakova bijaše također pripravnica za učitelje. Pripravnice za učitelje niti su postojale samo u mjestima učitelja niti su bile istoga nastavnoga jezika kao učitelje u Kopru. Sve su ove pripravnice bile surogati, da se nekako i negdje stekne ono znanje, koje ne može dati pučka škola i bez koga se ne može napredovati u stručnoj školi. U njima se na brzu ruku sticalo u jednu ili u dvije godine nešto od one naobrazbe, koju daje građanska ili niža srednja škola, sticalo se naročito ono znanje, koje omogućuje napredak u stručnoj školi nautičkoga, preparandijskog ili drugoga smjera.

NOVINSKA KAMPANJA PROTI FRANCOSKEMU BLAGU

»Jutro« primaš:

V znamenju avtarkijskih načel, ki so bila že pred leti proglašena po vsej Italiji in ki so se pričela v zadnjem času izvajati z vso strogostjo, je »Popolo di Trieste« sprožil ostro kampanjo proti francoskemu blagu. V tork je objavil serijo beležk, v katerih med drugim zahteva, da morajo iz vseh kavarn in barov izginiti francoski listi. Francoski tisk bi bilo treba odpraviti iz italijanskih lokalov tudi iz političnih razgovor, ker je ves prežet sovraštva proti Italiji. Pri tem list mimogrede apostrofira poleg drugih podjetij tudi agencijo »Parovels«, ki bi vobče morala opustiti uvoz francoskih listov.

Nadalje zahteva list, da izginijo iz italijanskih trgovin tudi francoske knjige, ki jih tržaški knjigarnariji od časa do časa nastavlja celo na najlepših mestih v svojih izložbah, pa francoski parfumi in druga kozmetična sredstva, ki bi jih bilo po njegovem mnenju zlahka mogoče nadomestiti z italijanskim blagom. V eni izmed beležk pa napada tržaško gospodo in zlasti žene raznih znanih podjetnikov, ker se v občevaranju med seboj poslužujejo nemščine mesto italijanščine.

njih, jer izabire za predsjednika skupštine Križa. Osam dana kasnije — na drugoj jednoj skupštini — došlo je do krvavog okršaja.

Po okupaciji Istre g. Križ je protjeran iz Pule. Došao je u Zagreb i ovdje preuzeo starješinstvo Hrvatskog sokola. Poslije je zamjenik starješine sokola Kraljevine Jugoslavije. Sada živi dosta povučeno kao gradski činovnik, a u bano-vinskom vijeću zastupa svoj rodni srez Čabar. U našoj organizaciji sudjeluje kao pročelnik odbora za gradnju doma bana Laginje.

Lacko Križ je živa knjiga našeg mučnog ali uspješnog nacionalnog rada, kojim je najviše zadužio nas Istrane. Sa ove mu strane bratska hvala, a stupanjem u 70. godišnjicu života želimo mu, da još dugu niz godina poživu u dobrom zdravlju. Tome će se radovati ne samo emigranti, već i oni, koji su ostali kod kuće, a koji vrlo dobro znadu Lacka Križa i njegove zasluge za Istru.

Privatna hrvatska pripravnica imala se dakle otvoriti u Malom Lošinj u jesen 1914. dakako samo s prvim razredom, a drugi je imao doći na red sljedeće školske godine. Za upravitelja škole bijaše predviđen penzionirani profesor Ambroz Haračić, za katehetu dr. Bonefačić, za profesora jezično-povijesnih predmeta potpisani i za suplenta matematično-prirodoslovne struke neki od domaćih apsolviranih filozofa (sadašnji profesor krčke realne gimnazije Capponi iz Maloga Lošinja).

Troškovi su dakle imali biti minimalni, jer bi se u glavnom trošilo najviše za jednu mladu nastavničku silu, a ostali bi radili za malen honorar ili posve besplatno. Druge godine, kad bi pripravnica dobila i drugi razred, troškovi bi se bili samo podvostručili, jer je imao biti namješten još samo jedan profesor više. Ne mogu reći, odakle bi se bila namaknula potrebna svota za uzdržavanje ovoga maloga privatnoga zavoda, ali mislim, da neću pogriješiti, kad kažem, da se po svoj prilici računalo na novčanu potporu Družbe, od koje je uzdržavanje njezine pučke škole u Malom Lošinj imalo prema sporazumu hrvatskih i talijanskih zastupnika Istre prijeći na teret državne blagajne.

Potpisani je tada bio školski nadzornik za hrvatske pučke škole na Kvarnerskim otocima u kotaru krčkom i lošinskom sa sjedištem u gradu Krku. Kao takav bio je referent kotarskih školskih vijeća u Krku i Lošinj. Stoga je morao češće putovati po službenom poslu iz Krka u Lošinj. Da uzmogne obučavati na pripravnici u Lošinj, bilo je dogovoreno, da zatraži premještanje svoga sjedišta iz Krka u Lošinj, tako da mu stalan boravak bude u mjestu nautičke pripravnice. Potpisani je po odobrenju svoga pokrajinskoga školskoga nadzornika Frana Matejčića u Trstu podnio u lipnju 1914. molbu toga sadržaja na ministarstvo bogostovlja i nastave u Beču te je očekivao njezino povoljno rješenje, da se na vrijeme može preseliti u Lošinj, gdje je u rujnu 1914. imao biti otvoren prvi razred hrvatske pripravnice za nautiku, ali sve je te osnove pomeo svjetski rat i do ostvarenja ove škole nije došlo nikada.

Profesor Haračić, koji je rukovodio ovom osnovom nije više na životu, jer je umro u svom rodnom mjestu Malom Lošinj prije desetak godina. Neki detalji su sigurno dobro poznati preuzvišenome gospodinu biskupu dru. K. K. Bonefačiću u Splitu.

Nikola Zic.

KAKO SMO DOČEKALI KR. ŠKOLSKI BROD »JADRAN« U NEW-YORKU

New-York, jula 1938. — Prigodom dolaska Kr. školskog broda »Jadran« u New-York priredili smo impozantan doček.

Doček kojega smo priredili našoj momčadi, oficirima, pitomcima i mornarima bio je zaista svečan i veličanstven. Dva tjedna smo manifestirali. Njima u počast dali smo banket u jednom od najglasovitijih hotela »New-Yorker« u New-Yorku. Za vrijeme povorke na brod snimao se film, kojega će se poslati »Jadranskoj Straži« u Split. Tu se vide sva naša društva i njihovi delegati kako stupaju u povorci. Najprije Jadranski Stražari u uniformama, pak Jugoslavenska škola koju je predvodila gospojica Mary Vidošić iz Lovrana, učiteljica i predsjednik škole g. Lovro Rerečić, — Istranin iz Unije, pak Jugoslavenski Sokol, te Česki iz New Yorka, Dalmatinske kćeri, Sjedinjeni Srbi, Kolo Srpskih Sestara itd. itd. U povorci su najprije stupale četiri djevojke u narodnoj nošnji. Dvije su nosile zastavu, dar Jadranske Straže u New Yorku, Kr. brodu »Jadran«, dvije vijenac, koji se ima da baci u morske dubine, tamo gdje je najviše žrtava palo za oslobođenje i ujedinjenje naše Jugoslavije. Također bilo je deset Jadranskih stražarica u uniformi. Čehoslovačka glazba je sa koračnicama (sa sokolskom kad smo prispjeli u luku) predvodila povorku.

Naš gen. konzul u New Yorku g. dr. B. Stojanović posjetio je s komandantom broda g. Kačić-Dimitrom Jugosl. školu koju vodi Mary Vidošić, gdje su darivali djecu i pohvalili rad gdje Vidošić. Prigodom te posjete je jedna učenica deklamirala pjesmu g. Donka Curaca iz Zrnova na Korčuli, a ta pjesma svršava:

Tamo za divnom Učkom

bezbroy je dječice

Pozdravite ih — od nas

želja je svačija.

M.

ŠIRITE „ISTRU“

NAŠA OMLADINA

Uoči prve naše konferencije

Od prve konferencije naših omladinskih organizacija, dieli nas još samo nekoliko dana. Možda je vrijeme od pretkonferencije do danas nekako prebrzo proteklo, pa nismo eventualno bili u mogućnosti da se dovoljno pripremimo, da na vrijeme izvršimo sve naše zadatke, da učinimo sve ono što smo na pretkonferenciji obećali. Možda je, opet, vremensko razdoblje od pretkonferencije do danas bilo nešto i predugačko, i to s razloga toga što za to vrijeme nismo imali jedan jasan i potpuno određen plan za neku stvarnu akciju, nego smo nestrpljivo iščekivali našu prvu konferenciju da ga ona donese. Ali, uprkos toga, činjenica je da se prva konferencija naših omladinskih organizacija nalazi neposredno pred nama, pa prema tome moramo izvršiti i posljednje pripreme kako bi konferencija što bolje uspjela. I baš radi toga potrebno je da u ovaj čas, još nešto kažemo. Treba da, u prvom redu, prikažemo i analiziramo sadašnje stanje našeg omladinskog gibanja, da istaknemo naše uspjehe i upozorimo na eventualne neuspjehe; treba da vidimo što smo sve, do sada učinili i postigli, a što je najvažnije, moramo nešto reći i o samoj konferenciji, o njenom značaju za naš omladinski pokret, kao i o onom o čemu će konferencija raspravljati.

Svaki pokret nastoji da u svoje redove uvuče i omladinu. Osobito u posljednje vrijeme dolazi ova tendencija do jačeg izražaja. Svi pokreti — i kulturni i nacionalni i politički — otimlju se o omladinu. Upotrebljavaju sva moguća sredstva i načine kako bi omladinu zainteresirali za svoj program. Oni regrutiraju i mobiliziraju iz omladinskih redova nove snage koje su im potrebne da se održe, učvrste i ojačaju, pa da tako uzmagnu izvršiti svoje zadatke, sprovesti u djelo svoj program.

Kod nas nije bio takav slučaj. U našem emigrantskom pokretu su se stvari sasvim drugačije razvijale, možda i prirodnije. Nas, omladince i omladinke nije niko domamio u naš pokret, nije nas niko oduševljavao sa našim emigrantskim idejama i sa programom toga pokreta, niko nam nije govorio o tome da smo mi u tom pokretu potrebni, da smo neophodni. Mi smo sami uvidjeli svoje dužnosti, sami smo se sjetili da smo emigrantska omladina i da smo, prema tome, dužni da ovdje, u emigraciji, zastupamo interese naše neemigrantske omladine, dakle da zastupamo interese naših seljačkih drugova i drugarica, koji su ostali kod kuće da i dalje — uprkos svemu — obraduju svoja siromašna polja, kose svoje livade gaie, masline i vinograde ili da uz vrlo nepovoljne radne i plaćevne uslove rade pod zemljom, po rudnicima. Tako smo mi stupili u naše emigrantske organizacije. U mnogim društvima osnovali smo svoje Omladinske sekcije, koje uživaju izvjesnu samostalnost, a koje su međusobno u stalnoj vezi, pa tako predstavljaju jedinstveno tijelo u kojem vlada jednodušnost — red, rad i disciplina. — O tome šta, u organizacijama radimo, u kom pravcu i na koji način, bilo je već dovoljno govora. Napomenut ćemo sada samo to: Mi se u svojim omladinskim organizacijama okupljamo, izgrađujemo, upoznajemo jedni druge, govorimo o našem kraju, o ljudima koji tamo žive kao i o njihovim životnom pitanjima; govorimo i o sebi, o cjelokupnoj našoj emigraciji i njenim problemima; govorimo o svim drugim stvarima koje nas kao istarske emigrante i omladince mogu najviše zainteresirati, o stvarima koje se događaju u našoj neposrednoj blizini, kao i o onima koje se zbivaju daleko od nas, po svim kontinentima, diljem čitavog svijeta. Tretiramo sva ona pitanja koja vrše neki utjecaj na razvitak prilika u našem emigrantskom pokretu, dakle ona pitanja koja su u vezi sa našim radom i životnim ciljem. Tumačimo težnje, želje i volju hrvatske seljačke omladine iz Istre, a slovenske iz Trsta i Gorice. Svijesni smo svih svojih dužnosti i velike odgovornosti koja iz toga proizlazi. I radi toga, evo, radimo i nastupamo

Uporedo sa pridolaskom novih omladinskih snaga u neki pokret, osjeća se izvjesno obnavljanje i pomladivanje svih osnovnih načela i ideja toga pokreta. Omladina unosi u pokret nove snage, ali s tim i nove misli i nazore. Očito je, dakle, da omladina vrši jednu vrlo važnu funkciju, funkciju koju, uostalom, može da vrši samo omladina, a to je — postavljanje novih principa, traženje novih putova za rješavanje postojećih problema. Ovu funkciju vršimo i mi, omladinci, u našem emigrantskom pokretu. U izvjesnim slučajevima vršimo tu funkciju možda i nesvjesno, ali je ona uprkos toga od presudne važnosti za naš pokret, ona ga spasava od sigurne kapitulacije.

Naš omladinski pokret je mlad. I možda još nije definitivno učvršćen i potpuno izgrađen. U nekim društvima su naše omladinske organizacije jake i to vrlo jake, dok su negdje još u začetku. Ako usporedimo sadašnje stanje našeg omladinskog emigrantskog pokreta sa onim iz prošle godine, vidjet ćemo da smo osobito u posljednje vrijeme — vrlo rapidno napredovali i postigli mnogo uspjeha. Osobito su značajni naši uspjesi na organizacionom polju. Doživjeli smo, istina, i jedan neuspjeh organizacionog karaktera, koji u ni kojem slučaju nije bez važnosti, a koji se sastoji u tome da ogromna većina naše intelektualne omladine nije još stupila u naše redove. Iz ovoga se može razabrati da je veći dio naše intelektualne omladine potpunoma asimiliran prilikama u kojima živi dok je naša seljačka i radnička omladina pokazala u tom pogledu više svijesti i razumijevanja. Nećemo sada tražiti uzrok tome, nego ćemo samo podvući to: — Naša prva dužnost je da ovaj dio naše omladine uvučemo u našu organizaciju. Intelektualna omladina nam je neophodno potrebna, bez nje ne možemo ni pomisliti na neki uspješan rad. Moramo biti na čistu s time, da je sveukupnoj emigrantskoj omladini mjesto u našim omladinskim organizacijama.

Naš najveći dosadašnji uspjeh je svakako pretkonferencija naših omladinskih organizacija. Na njoj je naša emigrantska omladina po prvi put dokazala da potpuno razumije i shvaća današnje prilike i da je

sprema prihvatiti borbu za rješavanje svojih i općenarodnih problema.

Kad se baci makar i letimičan pogled na naše emigrantske organizacije, jasno se razabire da omladinske sekcije tih organizacija imaju najviše smisla i volje za rad. U glavnom samo omladinske organizacije rade na idejnom, propagandnom i organizacionom polju. Zato i mnogi stariji emigranti prate sa simpatijama rad naše omladine.

Iz ovoga svega se jasno vidi da smo mi do sada radili i da smo u tom svom radu postizavali uspjehe, pa prema tome moramo i dalje sa još većom požrtvovnošću i elanom nastaviti započeto djelo.

Sada treba da kažemo nešto o onom o čemu ćemo na konferenciji raspravljati. Bit ćemo vrlo kratki. Ako bacimo pogled na dnevni red konferencije, vidjet ćemo da je opsežan (ima 10 tačaka) i da obuhvata sva ona pitanja koja zasjecaju u naš život i rad, ona koja su u vezi s našom užom domovinom i omladinom koja tamo živi, kao i ona koja su u vezi s nama i sveukupnom našom emigracijom. Govorit ćemo, dakle, o našem daljnjem radu, o našim dužnostima i o zadacima koje moramo u budućnosti izvršiti. Bit će govora i o uspostavi što čvršće i postojanije veze među našim omladinskim organizacijama, o tom kako da formiramo jedan naš centralistički omladinski pokret, da stvorimo jedinstvenu frontu emigrantske omladine.

Naša prva konferencija je, nesumljivo, od velike važnosti za naš omladinski pokret. Ona je značajna i za čitavu našu emigraciju. To je priredba na kojoj će se sastati naši mladi drugovi i drugarice, koji se ovdje, u emigraciji, diljem čitave Jugoslavije, požrtvovno bore za našu stvar, za bolju budućnost svog naroda. Ovi mladi ljudi će se na našoj prvoj konferenciji međusobno upoznati, drugarski si pogledati u oči, povjeriti jedni drugima svoje misli, postaviti prijedloge, izvijestiti o svom radu u matičnim organizacijama, radovati se svojim uspjesima i uvidjeti da im je sudbina zajednička, da zajednički dijele i dobro i zlo. S toga je neophodno potrebno da svi oni koji su u mogućnosti dodju na našu prvu konferenciju, koja u svakom pogledu mora predstavljati našu jedinstvenost i našu snagu.

L. Č.

PIŠEN MATERII...

Dugo je vremena pasalo, majko, od kad san Te ustavi, ma zabiti Te ne morem. Vajk se domišljan unega teškoga vremena kad si se meni malenemu tužila kako si danas puno delala, a malo zaslužila. Vajk si se mučila i vajk si bila siromašna, ali i strpljiva. Mene si u ton siromaštva dobro uzgojila, a kad san Ti moga pomoći, mora san Te ustaviti i poiti po svitu. Majko, sve ću Ti pisati, kako ja živim i kako mi je daleko od Tebe.

Da Ti znaš ča ja moran po gradin delati i gledati. I ja vajk puno delan i nikad niš niman. Moran gospodske pode na kolinima čistiti da budu svitli kaj ogledalo. To je za ljude kojima ni potriba niš delati i sve ča zamisle to imaju. Oni Ti imaju po pet i šest kamar i u svakoj imaju sviće koje koštaju po nekoliko milijari. Sve je uluštrano i uškartačano, a po tin svitlin podin su rasteognuti niki debelo utkani kusi robe po kin gospoda gredu. Pulj nas u selu nima to ni imena, a ode ih zovu perzijski čilimi. A da Ti znaš ča koštaju takovi čilimi za samo jenu kamaru Oni koštaju toliko da hi cilo naše selo ne bi moglo platiti da svo blago prodadu. Ma to još ni niš: oni Ti za mobiliju samo za jenu kamaru dadu po treset. Kvarnar milijari dinari, a niki još već. A ti si, majko, za svoju dotu dobila jenu škričnju i u njoj dva tri lancuna, par košulj i to Ti je bila dota. A iz tih njihovi kvartiri Ti ne bi znala niti izajti, jer ima toliko vrat da ne znaš kamo bi se ubruja.

Da znaš kako oni imaju svega i svačega. Oni iz svoje hiže slušaju priko nkega ormarića ča ga zovu radio sve ča se događa po čilen svitu.

Sve Ti ne ću moći napisati, zač tih stvari ima čuda. Tako Ti imaju u hižan telefon i priko njega govore jedan s drugim magari ko su još dalje nego od naše hiže do Trešta. Kad san ja tako dela prvi put u jenoj takovoj hiži, pozvali su me u kamaru da me gospodar zove priko tega telefona. Kad san doša dali su mi u ruke jenu kaj malu škudelicu i iz nje san ču glas svoga gošpodara. Govori mi on:

— Božo, požurj se to dovršiti da te mogu drugamo poslati na delo.

Lipo san mu čuja glas, a nideri ga ne vidim.

Menj nj jako slabo, zač nikad nis lačan, al nis nj sričan, zač kad se domislina kako Ti živiš na podu od crlenice i kako ti je teško od kad smo zgubili oca u ratu.

Ti si mi pisala da ne moreš nikamor sama poiti, zač ne znaš po talijansku govoriti, pa me srce boli kad to čujem za te i za sve susede kojima je kako i Tebi.

Piši mi, majko, sve, ja volim Tvoja pisma nego ne znan ča. Pozdravi sve susede i sve ki pitaju za me.

Tvoj sin
Nadalin.

POD LADONJON

Pod velo ladonjo prido pokle večeri

si težaki

— mali kmeti

i mali gospodari.

Tu sijedo,

jedan hip pučino,

ki niso jako trudni čakulajo

i jedan drugemu se lamentajo:

kako je za siromaha slabo prišlo na svijet.

Vele šteuri muorajo plačat,

sinj va vojsko slat,

po cijeli dan delat

i sejno nikat nič ne imet,

— ma čoveku pasa volja i za živet!

Ku so trudni pod ladonjon sedije,
mučije

i jedan drugemu, kako brati, žulji broije.
(1938.) Ivan Črnja.

UZGOJ I OMLADINA

Pitanje uzgoja omladine je težak i složen problem. Problem je ovoga doba — u doba krize, pomutnje i smušenosti. U doba kad umire ono što je preživjelo i radjanja nečega novoga. Dakle, u doba nova života, novih ideja.

Kako izgleda problem uzgoja? Teoretski se riješava na razne načine, koji se jako razilaze, a često su daleko i od života. tako da se niti ne pomišlja na njihovo sprovođenje u život. A praksa? Ona gaji — bez cilja, bez sredstava. Cilj i sredstva imaju, ali se oni kose s današnjim životom. Današnja je praksa stegnuta s prastarim, nevaljanim strogim propisima. Na taj je način praksa osuđena na propast, jer zaostaje za životom i ne udovoljava današnjim njegovim potrebama. Dakle, teorije su daleko od života, kao obično sve teorije, i jako se među sobom razilaze, a praksa nema pravog cilja i sredstava i kao takva zaostaje za životom. Radi svega toga je teško govoriti o uzgoju omladine. Govoriti i pisati o uzgoju bilo bi lakše kad bi se moglo riješiti pitanje cilja i sredstava kod uzgoja. Ciljeva i sredstava danas u tim teškim i tmurnim danima ima mnogo, ali kako prije rekoah u teoriji se oni razilaze, a u praksi se sprovedu ekstremno te se međusobno kose. Kao primjer za cilj i sredstva mogu nam poslužiti s jedne strane na pr. Njemačka i Italija, a s druge strane Čehoslovačka. Kod prvih je ukraško cilj uzgojiti poslušnog kao roba čovjeka, koji će dati i »život svoj za Dučea svoje-ga«, a sredstva su batine, puške, i »za čudo svijeta tankovi«. Kod drugih je cilj uzgoja ukraško rečeno, kako kaže sociolog Barth, »osposobljavanje društva«, a ne pojedinca ili Herbart, kad kaže da je uzgoju zadaća »da ojača moralni karakter«. Između prvog i drugog nije teško birati.

Zadatak je svake generacije da stvori svoj uzgojni i životni ideal, i ona će ga ostvariti makar imala borbe sa zaprekama i teškoćama onih konzervativaca koji bi bili protiv boljih, novih, savršenijih i naprednijih uzgojnih ideala. Starci ne znaju ili neće da znaju da je nama mladima teže stvoriti bolji i savršeniji uzgojni i životni ideal, jer starije generacije su uzgajali i njihovi su očevi i majke bili sretni kad im je »njihov dobar sinčić« pošao u kakav konvikt i došao napolić kao »gotov čovjek«, koji će »služiti« domovini. Roditelji se nisu brinuli za »svoju dječicu«. Djeca od ranih dana pošla su u konvikt ili samostan i utjecaj nastavnika je odmah došao do izražaja. Pitomci su se odgajali onako kako je bilo u interesu pretpostavljenih. Ko su bili ti pretpostavljeni? Kakvo su gledanje oni imali na svijet? Ko je imao preko sebe konvikte i škole? To znamo jako dobro i nepotrebno je trošiti riječi. A mi, mlada generacija, mi se moramo boriti protiv tog uzgoja i tražiti novi, bolji i savršeniji. Dakle, dvostruki rad: borba protiv starog, nevaljanog uzgoja i tražiti novi, bolji i savršeniji. Omladina neće sentimentalnih izljeva u naročitim lirskim momentima dok svakidašnji grub život traži borbu za ostvarenje boljeg života. Omladina traži borbu, ali ne onu romantičnu borbu naših Iliraca s pjesmom i povikom »nek se hrusti šaka mala«. Ona želi borbu bez toga, koja će biti trijezna i smišljena. Ona traži borbu koja će koristiti svima, čak i onima koji će se protiv te omladine buniti. Dakle, šta traži omladina? Ona traži, ona želi da njen uzgojni i životni ideal bude, da omladina postane živi »mehanizam« koji će odrediti pravilan i pravedan odnos prema sebi i društvu. Kakav je bio i kakav je stari životni i uzgojni ideal? Stari je bio i je nepravedan, površan i neozbiljan. Čak je neiskren, podmukao, jer su pomoću njega i pomoću svog nezasićenog egoizma pobornici tog ideala stekli bogatstva.

Omladina je danas u previranju, puna nesvjesnih težnji. Ali ta previranja i te težnje su pozitivne. One izgledaju rušilačke, ali kad se malo promisli, kad se malo udubi, dolazimo do uvjerenja da su one stvaralačke. Zašto su stvaralačke? Zato, jer omladina znade sama da gradi. Radi toga ako hoćemo da odredimo naš uzgojni i životni ideal, moramo slušati što mi, omladina u našim srcima i dušama govorimo. Starci isto tako moraju osluškiivati naše odisaje. Ali dužnost je starih da nas pomognu, jer ako pomognu nama pomoći će narodu. Nitko ne voli svoj narod, nitko ne daje toliko života kao omladina. Stari treba da su stalno s nama, tako da nas upoznaju i da nas zavole. »Stari treba da žrtvuju svoja naziranja budućim, boljim, naprednijim i mladim naziranjima.«

Tumplić Dušan.

VEČER

Kvartj tuču na staren turne.
Saken kvarton večer se bliže prihaja.
Na more se zibju bela jedra
va dajinu parte se daje od kraja.

Diši javorika zelena pul mora.
Večer je tiha i sad će ovuda past
sena jena. Zgor brega do mora
se veća i veća će rast.

Prekrit će miće kuće i jude
kako svilena koltrina večer će bit.
Se mukl i brige i male živote
i trudne sirote va sebe će skrit.
Ivan Bostjančič

POLEMIKE OKO „FLACIUSA“

Napadaji radi „luteromanije“ Mije Mirkovića — Odgovor Mirkovića dru Fancevu

Pojava »Flaciusa«, knjige dr. Mije Mirkovića o Matiji Vlačiću iz Labina, izazvala je u štampi žive polemike. Ljudi koji su čitali »Flaciusa« još u rukopisu upozorili su bili Mirkovića da će knjiga izazvati ne samo polemike, već i napadaje s izvjesne strane — znalo se da će knjigu napadati sveučilišni profesor dr. Fancev s naučne strane, jer on u svojim predavanjima i ostalom naučnom radu negira važnost protentatizma za hrvatsku književnost i ostali kulturni život Hrvata. S druge strane se znalo da će »Hrvatska Straža« napasti tu knjigu iz vjerskih razloga. Ali uprkos toga, Mirković je objavio tu knjigu. Kada bi bio iz bojazni od napadaja i polemike rukopis zadržao u ladiji svog stola tada — ne bi uopće bio kadar da napiše ovakovu knjigu, jer u »Flaciusu« vidimo i dobar dio Mirkovića. I baš zato je on mogao s tolikom ljubavlju da prikaže lik tog beskompromisnog, borbenog i čvrstog Labinjana — ne samo da ga prikaže suho, s datumima i podacima, već da ga proživi. Čitajući tu knjigu — naročito onaj dio o karakteru Vlačićevom — mi osjetimo da je Mirković Vlačić zanio, osjetimo da ga Mirković štuje, voli, da mu se divi. I na, mjestima osjetimo da je i nehotice pod Vlačićem sam Mirković. Da se dogodilo nešto slična kao s Meštrovićem kada je klešao Marulića s Voćnog trga u Splitu. Toliko se uživio u samo djelo da su ispod dlijeta (ili pera kod Mirkovića) provirile crte samog umjetnika.

A svaki kulturni radnik, bio takozvani suhi naučenjak ili pjesnik, svaki obradjuje ono što mu je blizu po karakteru ili po idejama. Blizu po istovjetnosti ili blizu po kontrastu. Po tom zakonu je Mirković napisao »Flaciusa«, a po tom istom zakonu, samo s druge tačke gledišta (po kontrastu) i napadaja »Flaciusa«. Jer takozvane objektivne nauke osobito s kulturno-povijesnog područja, nema. Nauka je uvijek produkt raznih kulturnih, ekonomskih, političkih i socijalnih odnosa i uvijek je u nečijoj službi. U službi nekog naroda ili u službi nekog staleža ili u službi neke klase ili neke religije.

Ako imamo to na umu, tada nas polemike oko »Flaciusa« neće začuditi. Jer ako neko smatra da je pojava te knjige zlo za nekoga ili nešto, tada taj ima pravo da knjigu napada. Ali ako neko smatra da je objavljivanje te knjige dobro, tada ima pravo da je objavi i da je brani. Možda su podaci dr. Fanceva tačni — a možda su Mirkovićeve tačni (obojica su sveučilišni profesori) — većina podataka se slaže, ali zaključci su im divergentno oprečni.

Za nas je međutim osnovno ovo: Matija Vlačić iz Labina je bio velik čovjek. I po Fancevu i po Mirkoviću. Tog čovjeka je dala Istra i taj čovjek je bio istarski Hrvat po rođenju i po osjećaju. Da nije bio i po svome radu kao protestantski teolog, učenjak i sveučilišni profesor, zato Vlačić (a ni dr. Fancev ni dr. Mirković) nije kriv. Ali ono što je za nas ovdje pozitivno je to da je ona mala Istra, na krajnjoj periferiji narodnoga tijela, dala jednog takovog čovjeka pred 400 godina i da se taj čovjek i priznavao Hrvatima (Illyricus). Za nas je Vlačić i jedan dokument i jedan adut u našoj narodnoj borbi.

On se borio protiv Rima (vječnog Rima). Da jedan čovjek iz najzapadnije hrvatske pokrajine mrzi Rim više od onog iz centra ili s istoka, to nije čudo. Kao što nije nimalo čudno što su na pr. Talijani sa zapadne i sjeverozapadne strane Apeninskog poluotoka francofobi, dok su oni s njihove istočne etničke periferije, slavofobi. A mi smo iz istog kraja odakle i Vlačić. A iz istog kraja je i Mirković.

I zato nam je Vlačić drag i zato čitamo »Flaciusa« na dušak. I zato smatramo da je »Flacius« pozitivna knjiga i s narodnog stanovišta, jer ako je pozitivna za jedan najizloženiji dio narodnog tijela tada je pozitivna za cijeli narod.

Donosimo nekoliko odlomaka iz članka dr. Fanceva i odgovora dr. Mirkovića. Osim toga je »Hrvatska Straža« objavila tri uvodnika pod naslovom »Luteromanija« u kojima se napada Mirkovića. Dr. Bučar, auktor knjige »Hrvatska protestantska književnost«, napisao je pozitivan prikaz u »Jutarnjem Listu«, a kasnije opširno u »Obzoru«. U »Obzoru« je pisao iz napadaja »Hrvatske Straže« i članaka dr. Fanceva. U »Novoj Riječi« je književnik Dončević pisao pozitivno. U »Miselin delo« je pisao opširno i pozitivno dr. L. Čermelj, a isto tako u »Jutru« B. Borko. U »XX veku« je također bio pozitivan prikaz, a posljednji je prikaz (pozitivan) historika dr. Viktora Novaka u »Vidicima« kao i prikaz u »Prager Presse«.

Donosimo najprije odlomke iz odgovora dr. Mirkovića (Hrv. dnevnik — 3 srpnja) dru. Fancevu, jer smo prije toga bili već registrirali prikaze dr. Fanceva u »Hrv. dnevniku« i »Savremenuku«.

Donosimo najprije odlomke iz odgovora dr. Mirkovića (Hrv. dnevnik — 3 srpnja) dru. Fancevu, jer smo prije toga bili već registrirali prikaze dr. Fanceva u »Hrv. dnevniku« i »Savremenuku«.

ODGOVOR MIJE MIRKOVIĆA

Sveučilišni profesor dr. Franjo Fancev, akademik, predsjednik Društva hrvatskih književnika, napisao je u dnevnom listu »Hrvatski Dnevnik« od 5 lipnja 1938. četiri novinska stupca povodom »knjižice« Flacius, o kojoj tvrdi da je suvišna, da nije naučni rad, nije ni esej, uopće nema nikakve vrijednosti osim te, da akademik Franjo Fancev povodom te sumnjive luteranske knjižice može da napiše četiri stupca o sebi.

Pošto se zapleo kao referent Društva hrvatskih književnika, odbijajući da DHK izda knjigu, koju je ono tražilo od autora, a odbio je knjigu zato što je ona pozitivna za protestantizam uopće (a ne samo hrvatski), dok je odbijanje motivirao formalno pravnim razlozima (ugovor sa izdavačem), Fancev se sada na toj svojoj liniji zamotava sve više. Sve ono, što je povodom »Flaciusa« napisano kritički ili pozitivno, on naziva panegirikom a sam sebe proglašava jedinim stručnim kritičarom »po zvanju i po struci« za stvari, koje su njemu, po zvanju i po struci, prilično tuđe.

Svoju kritičnu ocjenu Fancev je sebi učinio lakom. Knjiga o Vlačiću zaprema 213 strana. Ono što je napisano na 188 strana, to se Fanceva zapravo ne tiče. O tome on ne piše ni riječi. A o onome, što je napisano u mojoj knjizi na svega malih šest strana (192—197), Fancev je napisao 19 velikih strana u »Savremenuku« i četiri novinska stupca u »Hrvatskom Dnevniku«. Fancev meni spocitava da sam se na tih šest strana služio Bučarom. A čime sam se drugim mogao služiti, kad drugih istraživača hrvatskog protestantizma kod nas nije do sada bilo? Jezične studije Fancevijeve nisam mogao da iskoristim, a lično mišljenje Fancevijevo o hrvatskom protestantizmu nisam mogao da primim.

O načinu istraživanja »smisla« i »duha« i kulturnog značaja reformacije i protureformacije postoje u evropskoj literaturi prilično izradjena gledišta. Za ispitivanje velike misaone razvojne linije evropskog čovječanstva, od reformacije do danas, prilično je sporedno, da li je u nekoj protestantskoj župi u Hrvatskoj bio pastor Hrvat ili Nijemac i da li je neki feudalac bio u svome protestantizmu konsekvantan ili nije.

Moja knjiga o Vlačiću napisana je za to da utvrdim značaj jednog velikog Hrvata 16 vijeka, velikog po znanju, karakteru i radu za kulturni razvitak evropskoga zapada.

U predgovoru »Flaciusa« napisao sam ovo:

»Pisati o Matiji Vlačiću, koji je ušao u historiju razvitka zapadno evropske kulture, kao jedna od najznačajnijih kulturnih ličnosti 16 vijeka, pod imenom Matthias Flacius Illyricus, pisati o njemu danas, sa perspektive četiristogodišnje vremenske udaljenosti, kada međunarodna srednjeevropska konstelacija nije ništa povoljnija od one, koja je postojala poslije Mhača i kada ima međunarodni val protureformacije političke, socijalne i kulturne veću udarnu snagu nego u Vlačićovo vrijeme, otkrivati prizore Vlačićeve dramatične borbe za nezavisnost duha i slobodu ljudske misli, koja je isto tako potisnuta i ugrožena u našim danima kao i prije četiri vijeka, približavati Vlačićevu ličnost, našem vremenu i našoj problematici, pisati o njemu kod nas, — jer tuđi svijet, Nijemci, Francuzi, Talijani, pišu o njemu već nekoliko stotina godina, — znači za nas upoznavati jedan veliki, čist i pozitivan karakter, koji je naš, znači upoznavati misli, probleme i situacije, koje su nam uza svu vremensku i geografsku udaljenost bliske i intimne, znači priznati Vlačića za svoga«. I zatim:

»Od prvih gimnazijskih godina na narodnom ugroženom istarskom tlu on (pisac knjige o Vlačiću) je u Vlačiću vidio jedno daleko osamljeno svijetlo u našim kulturnim naporima i jedan kristalno čist lik, tvrd, prkosan, jak, neukrotljiv, najljepši lik, što je Istra mogla dati. U Vlačiću kao da su utjelovljene najbolje i najjače osobine našega naroda u Istri: radinost do iscrpljenja, odanost stvari, vjernost ideji. Ni u čemu Vlačić ne zaostaje za velikim historijskim likovima; ništa nisu veći i značajniji od njega: Giordano Bruno, Galilei, Savanarola, Hus, Luther ili Melancthon.«

Kritika koja ne vodi računa o po-

laznim gledištima pisca, koja se ne osvrće ni na ono što je glavno u knjizi i što zaprema devet desetina teksta, a zadržava se na onome, što je sporedno, nije stručna kritika.

Ne može biti istina, da je Vlačić time što je postao vodja njemačke reformacije sebe isključio iz hrvatske stvarnosti. I kao vodeća ličnost u njemačkoj reformaciji on je bio dio hrvatske stvarnosti. Mihanović i Baburica koji su postali veliki kapitalistički poduzetnici u južnoj Americi, ostali su dio hrvatske stvarnosti, — ako ne po drugom, bar po tome, što u svojoj domovini nikad to ne bi bili mogli postati. Da je Vlačić htio da osnuje tada sveučilište za Hrvate i Slovence na protestantskoj osnovi u Regensburgu ili Celovcu, sa tiskarom, i to je jedan dio hrvatske stvarnosti.

A da je jedan Hrvat u 16. vijeku kao sveučilišni profesor na liniji borbe za slobodu savjesti i za slobodu štampe gubio mjesta i položaje i ostao načelnik i to je dio hrvatske stvarnosti.

A ako nije suvišna knjiga o Don Juanu ili Erazmu, zašto bi bila suvišna knjiga o Vlačiću?

Ne ćemo da slijedimo Fanceva u tonu, i da pišemo na njegov ličan i razdražen način, ali moramo da ispravimo neistinu, koju on ponavlja.

(Tu se navodi kako je došlo do toga da Društvo hrvatskih književnika nije izdalo »Flaciusa« i Mirković tvrdi da ga DHK nije izdalo na osnovu referata dra Fanceva, koji da nije ni pročitao cijeli rukopis, pa se nastavlja):

Preko mnogih »neukusnih«, kako bi rekao Fancev, napomena u njegovim radnjama moram preći. Meni je žao što je Fancev upotrebio novinske stupce za svoje stare i nove književne »naučne« obračune. Fancev tvrdi, da ge je urednik »Hrvatskog Dnevnika« pozvao da napiše ona četiri netolerantna stupca.

Da li je Fancev pozvan ili ne da u »Hrvatskom Dnevniku« puni strane svojim pamfletima je jedno posebno pitanje. Ali u našem slučaju značajno je ovo:

Reformacija je svuda u svijetu bila mati seljačkih pokreta. Reformacija je prva, sa idejom vraćanja na prvobitno kršćanstvo dala seljacima u Svetom pismu oslonac za njihovu borbu protiv feudalnih gospodara.

U knjizi »Flacius« ova misao je ovako izražena:

»Sa reformacijom je svuda dolazila usporedno i težnja za izjednačenjem društvenih razlika. Seljaštvo i siromašno svećenstvo su bili nosioci tih težnja i izražajni oblik su bile seljačke bune. Ako je trebalo obnoviti prvobitno kršćanstvo, nigdje nije bilo ljudi sa sličnim osjećajima i sličnim društvenim položajem, koliko u seljaštvu. Seljaštvo se s pravom smatralo bliže prvim kršćanima, bliže Isusu, stolarevom sinu, nego što su to mogli biti bogati vojvode i knezovi. Seljačka buna u Engleskoj, Njemačkoj, Češkoj, pa i u Mađarskoj je protkana tim religioznim idejama jednakosti i prirodnoga prava. A uticaj reformacije na seljačku bunu u Hrvatskoj nije još uvijek istražen, premda je tog uticaja moralo biti«. (Str. 183).

»Hrv. Dnevnik« koji nosi zastavu Matije Gubca i seljačke demokracije ne može se kretati u svojoj kulturnoj orijentaciji na liniji protureformacije.

Mijo Mirković.

RAZJAŠNJENJE DRA FANCEVA

U istom broju »Hrvatskog Dnevnika« dr. Fancev odgovara dru Mirkoviću:

Ako se tko zapleo i zamotao »kao pile u kućine«, iz kojih ne zna kako da se odmeta i isprtlja, nisam ja već gospodin vanredni profesor pravnog fakulteta u Subotici dr. Mijo Mirković, autor »znanstvenoga rada«: Flacius. Gospodin Mirković se name toliko zapleo i zamotao već tim samim radom, da i ne može dokučiti, da se mene apsolutno ništa ne tiče, kako je i zašto je upravni odbor DHK u svojoj sjednici od 15 VII. 1937 odbio, da za društvena izdanja pod čistu beletistiku primi »znanstveni rad« gosp. Mirkovića, jer ja sam za tu priliku, zamoljen, napisao doduše izvještaj o rukopisu Mirkovićeve »znanstvenoga rada«, ali ne samo što nisam sudjelovao u raspravi i odlučivanju odbora o primanju ili neprimanju njegovu, već osim tajnika, koji mi je 13 VII. 1937 donio rukopis u bolesničku postelju i ovdje ga 15 VII 1937 s mojim izvještajem preuzeo — drugih društvenih odbornika nisam ni vidio. Prema tome za svakoga — osim g. Mirkovića — mora biti jasno, da ja nikako nisam uopće ni mogao utjecati na bilo koga iz odbora svojim u mašti g. Mirkovića izmišljenim »protureformacijskim« furorom a protiv njegovu »znanstvenoga rada«. A ako je upravni odbor DHK odbio rukopis samo zato, jer je vjerovao u ispravnost (= stručnost i objektivnost) mog izvještaja, —

Mate Vlačić-Flacius

tada bi g. Mirković morao prije svega dokazati i pokazati, da moj izvještaj nije stvaran i stručan. Jer tek kad gosp. Mirković to dokaže i pokaže, moći će on i odbor prekoriti, što se u svome odlučivanju, da li da primi ili ne primi rukopis g. Mirkovića, dao zavesti mojim »nestvarnim i nestručnim« izvještajem, vjerujući više meni nego »autoritetu« gosp. Mirkovića.

Kad je g. Mirković u »Predgovoru« svoga »znanstvenoga rada« napao i mene pa i DHK, on je doduše u samodopadnosti uzviknuo »O historijskim netočnostima nema dakle nigdje govora«, premda je od svojih informatora bio točno obavješten, da moj izvještaj i nije ništa drugo sadržavao već dokaze za historijske netočnosti, tendencioznosti pa i neukusnosti u rukopisu baš njegovu »Flaciusa«.

A koliko je g. Mirković bio neukusan u optuživanju »domaće« protureformacije 20. vijeka, koja je g. Bučaru odnijela i sveučilišnu profesuru pa i predsjedništvo Akademije samo zato, jer je tobože »uspješno« proučavao hrvatsku reformaciju 16. vijeka, on to, čini se, ni sada ne dokučuje. Historijski razvitak hrvatskih znanosti g. Mirkoviću je potpuno stran, da, on je za nj prava pravcata »terra incognita«, ili i »spanjolska sela«, jer kad bi i truna znanja imao o njemu, onda bi morao znati bar to, da je g. Bučar u pitanju svoga znanstvenoga rada, pa i priznanja za nj, vrlo dobro prolazio baš u krugovima, koji bi, po definiciji g. Mirkovića, možda jedini mogli biti »protureformacijski«. dok mu je ostalo uskraćeno baš na onoj strani (prof. Šurmin, Mičetić, Maretić, Šišić i t. d.), gdje o takim tendencijama ne može biti ni govora.

Ja međutim, odbijajući s prezirom i podmetanja g. Mirkovića, kao i sekundiranja njegovih panegirista, da sam u svom izvještaju bio vođen kojim drugim osim čisto stvarnim i stručnim kriterijem, u nastavku dokaza za promašnost Mirkovićeve »znanstvenoga rada« pripioć ću najprije naknadno nadjeno pismo, što mi ga je g. Mirković bio uputio

dana 3 ožujka 1937.

A to pismo pripioćem ovdje, da baš njime pokažem da

g. Mirković po vlastitom priznanju doista nije znao onih stvari, o kojima je u »Flaciusu« pisao, a ja i u izvještaju od 15 VII. 1937 kao i u prilogu u »Savremenuku« od 1 lipnja 1938 i »Hrvatskom Dnevniku« od 5 lipnja 1938 pokazao i dokazao, da je pisao i loše i naopako i nestvarno i nestručno.

(Zatim dr. Fancev iznosi ovo pismo dra Mirkovića od 3 III. 1937):

Vrlo poštovani gosp. profesore!

Primio sam Vaše pismo i prilog i toplo Vam zahvaljujem na Vašoj susretljivosti. Jako mi je drago, da ste mi svoje gledište precizno iznijeli. Jedno i drugo će mi koristiti, a nabavit ću i Vašu raspravu u 31. knjizi »Djela Jug. Ak.«. Na žalost premlao znam iz povijesti našega jezika, da bih mogao imati svoj sud o Vašem spornom pitanju uticaja prot. knjiga hrvatskih na kasniju hrvatsku književnost. Radojić misli, da je Vramec bio izrazito protivpapinski raspoložen, i iz njegove analize »Kronike« (Rad 103, str. 42 i 43) vidi se, da je Vramec ispravljao svoje izvore ako ih je mogao upotrebiti u štetu papa. Ako je tako, onda je Vramec znao, zašto tako jako forsira antipapinsku tendenciju, znači da je postojalo takvo raspoloženje.

Slažem se u tome da protestantske knjige nisu još reformacija i da se reformacija mora proživjeti a ne prevesti. Ali nju su i proživjeli: Flacius (Vlačić), Garbitus (Grbac) i Lupetina, tri velika istarska Hrvata; svakako je Vlačić misaono najznačajniji Hrvat 16 vijeka. jedini Hrvat valjda, koji je imao velik uticaj na duhovni razvoj evropskoga zapada. Kod ovih istarskih protestanata iz venecijanskih krajeva, koji su do re-

(Svršetak na strani 7.)

TRAGEDIJA ISTARSKE OBITELJI U ZAGREBU

Ivan Šverko i djeca

Zagreb, augusta 1938. — Ujutro 28. jula odigrala se strašna tragedija na Sveticama u Zagrebu u kojoj je poginuo Ivan Šverko, star 39 godina, po zanimanju kočijaš rodom iz Lanišća, a zavičajan u Puli i njegova žena Franjica rođena Milanović, stara 32 godine iz Pule.

Ona je imala nedozvoljene odnose s nekim strojobravarom Arnoldom, ali se ipak bila vratila mužu i djeci. Muž joj je bio oprostio, ali njezin ljubavnik je tog jutra dojurio u kuću i ubio Ivana Šverka i ženu mu Franjicu i rano njihovu djecu, 12 godišnjeg Marijana i 14 godišnjeg Josipa. Zatim je ubojica ispio otrov i drugi dan umro.

30 bio je sprovod. Na pogrebu Ivana Šverka sudjelovalo je blizu 2000 Istrana i ostalih njegovih prijatelja. U ime prijatelja i znanaca, u ime kojih se od pokojnika oprostio nad otvorenim grobom Mirko Zović iz Gračice je obećao pokojnom Šverku da njegovu sirotu djecu neće zaboraviti pa bi trebalo da te riječi padnu na plodno tlo, da se djeci barem nekako olakša gubitak roditelja i hranitelja.

Druga žrtva toga zločina, Fanika Šverko, zakopana je sat-dva prije muža. Ljudi kažu, da nije bilo gotovo žive duše, osim onih, kojima je to dužnost, da je otprate do groba, koji se nalazi odmah do groba njezinog muža.

Ta tragedija skromnog i nadasve čestitog Ivana Šverka i njegove obitelji izazvala je veliko uzbuđenje u Zagrebu, a među Istranima i veliku žalost.

ZAHVALA DAROVATELJIMA

Prigodom tragične smrti Šverko Ivana i žene mu Franice sakupljeno je među Istranima na Trešnjevki i na Sveticama do sada 1060 dinara, a akcija sakupljanja se nastavlja da se pomogne ostavljenim sirotama. Gornja svota je već dostavljena, pa privremeni odbor za sakupljanje doprinosa za djecu pok. Šverka zahvaljuje u ime djece svim darovateljima i molimo i ostale naše Istrane da bi u ovoj nevolji pomogli jadnu djecu. Milodare se može poslati preko društva »Istra« u Zagrebu, Žerjavićeva ul. 7, dvorište.

SMRT POD VLAKOM

V. Podsedu je prišao pod vlak po nesreći zidarski mojster Mirko Marušić iz Vrtojbe pri Gorici star 42 let. Hotel se je izogniti samoborskomu vlaku, ni pa zapazil vlaka, ki je prihajal iz Slovenije od nasprotni strani, ki ga je na mestu usmrtil.

Zapušća ženo in otroka. Prizadetim naše sožalje!

strani jezici engleski i njemački. Polazilo 179 učenika, od kojih je bilo 31 »allogeni«, a god. 1936-37 205 i nijedan »allogeni«, jer »l'opera d'assimilazione della cultura italiana puo ormai considerarsi compiuta da alcuni anni« (C. Cottone). Svi su učenici članovi fašističkih organizacija, a dakako i nastavnici, kao i po svim drugim školama u Istri i Italiji.

R. Istituto Tecnico Nautico »Nasario Sauro« u Malom Lošinj. Lošinjska nauka je časne prošlosti: god. 1804 joj je udario čvrste temelje domaći hrvatski svećenik. Sada se zavod dijeli u niži pripravnici tečaj »Istituto Tecnico inferiore« i viši stručni tečaj (Istituto Tecnico). Broj učenika nije bio nikada velik, pa nije ni sada: 1936-37 u svemu 113.

Učiteljska škola »Regina Margherita« u Poreču. Ovamo je prenesena iz Kopra, da zamijeni srednje škole, koje je Gentile ukinuo u Poreču. Glavni joj je cilj »nacionaliziranje« seoskih škola oko Poreča. Stoga je u njoj upisano što više djevojčica sa sela, pa čak i neke s otoka Krka u Jugoslaviji. Ipak nije uspjelo predobiti za ovu školu onoliko »allogena« koliko se mislilo i željelo, premda se kao strani jezik podučava hrvatski jezik i premda je — četiri godine — bio otvoren konvikt za učenike, a od 1927 god. postoji i za učenice (ima ih 51). Broj učenika i učenica je jako poskočio: 1923-24 samo 70, a 1936-37 čak 357.

R. Scuola Tecnica Industriale »Fratelli Lianic« u Puli. Početak joj je bio u gradskoj obrtnoj školi načelnika dra Ludovika Rizzića od god. 1905 i načelnika dra Dinka Stanicha od god. 1906. Isprva ju je vodio inženjer Enea Nicolich, a kasnije arh. Spiro Nachich. God. 1912-13 je postala državnom i podijeljena u tri odjela, naime hrvat-

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PRVA MATINEJA ISTARSKE DJECE U ZAGREBU

Zagreb, augusta 1938. Omladinska sekcija društva »Istra« u Zagrebu priredila je 31 prošlog mjeseca prvu dječju matineju u školi na Selskoj cesti. U samom programu, koji je bio opširan i šarolik, sudjelovalo je oko 20 djevojčica i dječaka, koji su svoju funkciju izvršili iznad svakog očekivanja. Istina bilo je tu i tamo manjih nedostataka koje se ne smije prešutjeti, ali to nije krivica na izvadjačima, jer su pojedine točke programa bile tako teške da ih glatko ne bi iznio mnogi diletant koji se posvetio tom zvanju. Imajući u vidu da je cijelokupan trud u to uložio Ivan Blažina, tajnik Omladinske sekcije, inače u privatnom životu manualni radnik koji preko cijelog dana radi, a uveče direktno iz posla, gonjen emigrantskom svijesću i ljubavi prema svemu što diše istarski, nije prezao da još dva sata truda, umjesto počinka, uloži u plemenite svrhe i ciljeve naših najmlađih.

Analizirajući cijeli program i okolnosti u kojima je stvaran, vrijedan je divljenja. Bilo je točaka koje su bile gotovo savršene. Pojedini recitatori i recitatorke, mahom pučkoškolci i pučkoškolke, zavrijedili su pažnju koja im je bila posvećena a koja ne smije ni nadalje izostati.

Na programu su bili zastupani gotovo svi naši pjesnici: Mate Balota, Gervais, Katalinić, Kraljić i drugi. Balotina »Mati« je izvedena kao korska recitacija s velikim uspjehom. — Gervais-ove

»Tri nonice« i »Moja zemlja« recitirao je mali četverogodišnji Franić, za kojega se može reći da je bio prava senzacija te je morao obe pjesme ponavljati.

Osim recitacija bilo je raznih igrokaza, ritmičkih vježbi, pa i dječji zbor koji je pjevao nekoliko naših istarskih narodnih pjesama.

Djevojčice Vilma Sergio i Ankica Božac pjevale su »Rasti, rasti ružmarin« sa toliko skladnosti i osjećaja, da je publika bila zapanjena njihovim koloritom, finesama i pjevačkim talentom koji se u njima krije. One su postale zavidan uspjeh. Gotovo to isto se može primijeniti i na duet »Zaspal Pave« kojega su izvodile Ankica Božac i Zorica Kliman.

Omladinska sekcija u svom plodnom radu pokazala je i ovoga puta da su njezne svrhe plemenite u progresu naše emigracije. Ona si je uzela veliku zadaću koju s ljubavlju vrši. Ona je prva uvidjela da naša djeca iz Trešnjevke žedjaju za onim, što im još do sada nije nitko pružio, a to je duševni napitak kojega oni najradije primaju na naš skromni istarski način. — Nemojmo preko ovakvih stvari prelaziti šutke, već potpomognimo djelo malih djevojčica i dječaka s Trešnjevke, čiji su osjećaji isto tako veliki kao i odraslih, samo čišći koju čistoću nastojimo zadržati.

Perc J.

IZ UPRAVE

G. Rabfeld Guido — Split. Vaša pretplata podmirena je do konca godine 1939.

G. Kozlović Antun — Osijek. Vaša pretplata podmirena do 31. prosinca 1937.

OPOZORILO

Naprosam vsa emigrantska društva, ako vedo kje se nahaja Rejec Franjo iz Gorice, da bi mu javil smrt njegove matere in da naj piše na goriško sodnijo radi zapuščine.

Dekleva Ivan, Ljubljana

7. MARIBORSKI TEDEN

OD 6. DO 15. AVGUSTA 1938

POLOVIČNA VOZnja NA ZELEZNICAH OD 4. DO 17. AVGUSTA 1938

VELIKI NARODNI TABOR DNE 14. AVGUSTA 1938 — JUBILEJNA KULTURNA RAZSTAVA OB PRILIKI PROSLAVE 20-LETNICE JUGOSLAVIJE V MARIBORU

Velika GOSPODARSKA IN KULTURNA REVIIJA

Industrija - Tekstil - Trgovina - Obrt - Kmetijska razstava - Razstava cest - Tujskoprometna razstava - Fotoamaterska razstava - Filatelistična razstava - Gostinstvo - Vinska pokušnja - Zenska ročna dela - Razstava narodnih noš iz vseh krajev države - Razstava »Nanos« - Čebelarska razstava - Razstava malih živali - Koncertne in gledališke prireditve - Sportne prireditve - Veselečni park na razstavišču itd.

Mariborski otok, najlepše kopališče v Jugoslaviji. — Zeleno, romantično Pohorje. — Vinorodne Slovenske gorice — Gostoljubni lepi Maribor — Vas vabijo!

ski, talijanski i njemački. Admiral Umberto Cagni je god. 1924 povjerio njezino preuredjenje vojnomu inženjeru Egidiju del Fabbro, a danas je namijenjena naročito unapredjenju mehaničara i stolara, te ženskome ručnom radu. U njoj je 1925-26 bilo upisano 828 učenika obojega spola, a 1936-37 usve 686.

TALIJANSKO-HRVATSKI RIJEČNIK

Iza talijansko-slovenskog i slovensko-talijanskog rječnika Ivana Androvića (Dizionario delle lingue italiana-slovena—Valardi, Milano, 1936 strana 1516) dobili smo sada od istog pisca talijansko-hrvatski rječnik (Ivan Andrović: Rječnik talijansko-hrvatski, naklada dr. Vinka Esiha, Zagreb, Vrhovčeva 10, cijena 200 dinara, strana 1232). Taj rječnik je došao baš u pravi čas. Sve veći interes za Italiju i talijanski jezik, uvjetovan gospodarskim i političkim razlozima, koji se pojavljuje u gradovima kod nas, bit će zadovoljen ovim rječnikom. Jer Parčićev rječnik je zastario, a i nema ga više. Čak se ga ni antikvarno ne može dobiti, jer ga oni koji ga imaju drže kao bibliofilsku rijetkost. A neki manji rječnici koji su se bili pojavili, na pr. Švrljugin, je nepotpun i ne zadovoljava. Osim toga ovaj Androvićev rječnik će vrlo dobro doći i našim ljudima u Istri, naročito našim djacima i studentima, a i onim rijetkim Talijanima koji se zanimaju za hrvatski jezik.

Taj rječnik donosi i mnoge novonastale i u drugim sličnim rječnicima nezabilježene

riječi, jer jezik je živ organizam, pa se razvija i raste. Nove riječi nastaju u jeziku, a naročito se nove riječi stvaraju sada kada se živi u vijeku vratolomnih skokova na području kulture, gospodarstva, tehnike, politike itd. Nove pojave zahtijevaju i nove izraze.

U ovom rječniku je iznesena i naučna i književna terminologija i frazeologija, kao i ona koja se upotrebljava u svakidašnjem govoru. Osim toga su arhaične riječi date samo onoliko koliko je neophodno potrebno, dok je najveća pažnja posvećena riječima koje su u stalnoj upotrebi: u govoru, u štampi, u knjigama. Te riječi je bilo koji put teško prevesti jednom hrvatskom riječi, pa je pisac takove riječi rastumačio upotrebljavajući sve sinonime koji označuju u hrvatskom jeziku jedan te isti pojam. Osim toga je kod svake riječi kraticom označen rod, vrijeme, vrsta i naučno područje u koje spada ta riječ (muški rod, glagol, veznik, prezent, medicina, veterina, vojska i t. d.) Za riječi koje se rjeđe upotrebljavaju to je u zagradi označeno, a tamo gdje je neka manje upotrebljavana riječ stvorena od nekog znamenitog književnika, označena je od koga ona potječe. Na koncu je alfabetiskim redom velik broj vlastitih, historijskih, geografskih i mitoloških imena, a u tom dijelu su u velikom broju zastupana naša mjesta u Italiji. (Tu bi morali napomenuti da se u krajevima koji su blizu Furlanije ne reče Furlankinja, već Furlanka, ne Bulje, već Buje, ne Pičan, već Pican — štamparska pogreška — kao i još neke manje, uglavnom arhaizme u izvedenim pridjevima iz imena mjesta u Istri.)

Ako se napomene da po broju riječi, po uvezu, štampi i finom papiru taj rječnik ne zaostaje za poznatim stranim rječnicima, a kod nas je samo Šamšalovićev njemački rječnik tako bogat i tako opremljen, ali i taj rječnik je na slabijem papiru od Andro-

NAŠI POKOJNICI

† FRANC SVET

V Trnju pri št. Petru na Krasu je umrl 20. julya t. l. tamošnji vikar g. Franc Svet, kamor je prišiel komaj lanskoo leto v novembru. Doma je bil iz bližnjih Koč pri Slavini, kjer so ga tudi pokopali. Bil je med najmlajšimi duhovniki v okolici, in vrzel, ki je nastala za njim, bo težko izpolniti. Za pokojnim žalujejo poleg očeta še bratje in sestre ter vsa okolica. Prizadeti družini naše iskreno sožalje! — (Agis)

*

SMRT MALE LOVRANKE U NEW JERSEY

U Sjevernoj Americi, u New Jersey, umrla je nakon operacije na zubima desetogodišnja Dolores Vidović, kći sestre naše povjerenice za USA gđice Mary Vidošić. I otac pokojnice Rudolf Vidošić i majka Emely rodom su iz Lovrana.

U njihovoj velikoj tuzi za jedinicom kćerkom Dolly izrazujemo im i mi naše bratsko saučesće, a tako isto i tetki male pokojnice, našoj povjerenici i saradnici gđici Mary Vidošić.

IZ AMERIKE

Primili smo od povjerenice iz Amerike g. M. Vidošić iznos od dolara 15.—, koje smo podijelili ovako:

za obnovu pretplate za godinu 1938 i 1939 za g. Mira Bašić, 2356 E. Susquehanna Ave, Philadelphia, Pa — dolara 4.—; u fond našega lista g. Mira Bašić iz Philadelphie — dolara 1.—; pripomoć istarskom akademskom klubu — dolara 10.—

Našoj povjerenici se najtoplije zahvaljujemo.

U FOND »ISTRE«

Krebelj Marija, Maribor Din 12.—
Buždon Ivan — Maribor Din 10.—
U prošlom br. objavljeno Din. 43.187.60

Ukupno Din 43.209.60

Ljudi lako zaboravljaju

na sitne dugove. Ne sjetite se, da često zavisi sudbina nekog lista baš od tih malih potraživanja. — Nekoliko stotina dužnika koji se sjetite i plate svoj dug od desetak, dvadesetak dinara, mogu spasiti ili podići list koji ovisi od svojih pretplatnika.

Priporoča se mehanična delavnica

GUSTINČIČ JUSTIN

Tattenbachova 14, Maribor

Kupujemo stare stroje in železo po najvišjih dnevnih cenah. Prodaja bencina, oglja, angleške pnevmatike Dunlop.

BENCINSKA ČRPALKA

vičevog. Jer papir je kod knjige koju se često upotrebljava i koja mora da mnogo traje, vrlo važan. A po svojoj naučnoj obradbi, onaj rječnik će odlično poslužiti i onome koji uči talijanski samo radi mogućnosti sporazumjevanja i čitanja, kao i onome koji talijanski jezik studira naučno.

Pri koncu moramo kazati par riječi o samom auktoru, koji mladima nije toliko poznat, ali koji je vrlo dobro poznat našim predratnim narodnim borcima, jer je g. Andrović bio jedan od onih mnogobrojnih Dalmatinaca koji su se, vladajući odlično talijanskim jezikom i povjesnim znanjem, borili perom za one krajeve koje su irendentisti svojatili za Italiju. Tako je u brošuri »Questione croata« (1903 — čista dobit je išla Družbi sv. Cirila i Metoda za Istru) dokazao pravo Hrvata na Istru i Dalmaciju, a u knjizi »Hrvatska zemlja« (1898) dokazao naše pravo na Trst i Istru povjesnim, lingvističkim, etničkim itd. razlozima. Ne spominjući njegovih ostalih tridesetak djela na hrvatskom i talijanskom jeziku, pokazat će nam samo to što smo iznijeli da ga u objavljivanju ovog rječnika nijesu vodili motivi o kojima tako često slušamo i čitamo od prijatelja današnje Italije, već da je ovaj rječnik plod dugogodišnjih studija i dugogodišnjeg bavljenja talijanskim jezikom i odnosima između naša dva naroda. — (p.)

DELA NAŠIH ROJAKOV V SLOVAŠKEM PREVODU

Zadnja številka slovaške revije »Slovensky pohľad« je v celoti posvećena jugoslovanskim književnostim. Slovenski prevodi so zastopani tudi z deli naših rojakov, in sicer s Pregljevo »Matkovo Tino«, od pesnikov pa Gradnik in Kovesel. — (Agis.)

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj na godinu. — Cglaši se računaju po cjeniku. rova ulica 48, III. kat. — Tisak: Stećajina

čekovnog računa 36.789. — Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Ma sarykova ul. 28a II, broj telefona 67-80. — Za uredništvo odgovara IVAN STARI, Zvonimirova ulica 48, broj 28a — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Illica broj 131.